Horatio Nelson ve Trafalgar Savaşı

Doç. Dr. Yahya Bağçeci

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8595-1953>

Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Kayseri – TÜRKİYE

Makale Geçmişi

Geliş: 09.08.2019

Kabul: 21.09.2019

On-line Yayın: 30.09.2019

Anahtar Kelimeler

Nelson
Bonapart
Villeneuve
İngiltere
Fransa
İspanya

Araştırma Makalesi

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.29101>

Öz

İngiltere ile Fransa, gerek Avrupa’da hegemonya kurmak gerekse denizasını topraklarda sömürge elde etmek için XVIII. yüzyıl boyunca sürekli olarak birbiriyle mücadele halinde oldu. Bu rekabet, Koalisyon Savaşları sırasında da devam etti. Bu dönemde Fransa’nın kaderine yön veren Napolyon Bonapart, bu müzmin hasımı yenilgiye uğratmanın en kesin yolunun doğrudan doğruya İngiliz Adaları’na saldırmak olduğuna karar verdi. Ancak İngiliz Donanması’nı etkisiz hale getirmeden bu planın hayata geçirilebilmesi mümkün görünmüyordu. Nitekim iki ülkenin donanmaları 21 Ekim 1805’te Trafalgar’da karşı karşıya geldi. İngilizlerin belki de en büyük avantajı Horatio Nelson gibi çok tecrübeli bir komutana sahip olmalarıydı. Nil Savaşı’nda uyguladığı yeni ve akıllıca stratejiyle Fransız Donanması’nın Akdeniz’deki varlığını bir süre için dahi olsa ortadan kaldırmıştı. Şimdi ülkesini işgalden korumak için yeniden Fransızların karşısına çıktı. Bu sefer Fransız Donanması’nın yanında İspanyol Donanması da vardı. Müttefikler, gemi sayısı, büyüklüğü ve silah miktarı itibarıyla daha üstündü. Ancak Nelson, bu sayısal üstünlüğü ortadan kaldıracak tarzda yeni bir saldırı stratejisi ortaya koydu. İkiye ayırdığı donanmasıyla Müttefiklerin dışbükey yarım ay şeklindeki savaş hattını iki noktadan bölmeyi başardı. Sonuçta İngiliz denizcilerin tecrübeleri ve Nelson’un planının tam olarak hayata geçirilebilmesi bu kritik savaşın neticesini belirledi. Bu başarının kazanılmasında en büyük pay sahibi Nelson ise savaş sırasında aldığı kurşun yarası nedeniyle hayatını kaybetti.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Bağçeci, Y. (2019). Horatio Nelson ve Trafalgar Savaşı. *Jass Studies- The Journal of Academic Social Science Studies*, Number: 76, Autumn, p. 93-116.

*Horatio Nelson and Battle of Trafalgar***Assoc. Dr. Yahya Bağçeci**

Erciyes University, Faculty of Literature, Department of History, Kayseri – TURKEY

Artcile History

Submitted:09.08.2019

Accepted: 21.09.2019

Published Online: 30.09.2019

Key Words

Nelson
Bonaparte
Villeneuve
England
France
Spain

Research Artcile**DOI:**<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.29101>**Abstract**

Britain and France have been in constant struggle with each other throughout the 18th century, both to establish hegemony in Europe and to obtain colonies in overseas territories. This competition continued during the Coalition Wars. Napoleon Bonaparte, who guided the fate of France during this period, decided that the most definite way to defeat this belligerent opponent was to attack the British Isles directly. However, the realization of this plan did not seem possible without neutralizing the British Navy. As a matter of fact, the navy of the two countries confronted in Trafalgar on 21 October 1805. Perhaps the biggest advantage of the British was that they had a very experienced commander like Horatio Nelson. With his new and wise strategy during the Battle of the Nile, he had abolished the French Navy's presence in the Mediterranean even for a while. Now he again appeared before the French to protect his country from the occupation. This time the French Navy was with the Spanish Navy. The Allies were superior in number and size of ships and weapons. However, Nelson introduced a new attack strategy that would eliminate this numerical advantage. With the navy he divided into two, he managed to divide the Allied convex war line into two points. As a result, the experience of British seafarers and the full realization of Nelson's plan determined the outcome of this critical war. Nelson, who had the biggest share in this success, lost his life due to a gunshot wound during the war.

Giriş

Horatio Nelson, Fransız İhtilali sonrası başlayan Koalisyon Savaşları döneminde deniz muharebeleri denilince zikredilmesi gereken ilk isimdir. Uyguladığı yeni ve akıllıca stratejilerle birçok kritik savaşın sonucunu belirleyen bu ünlü komutan İngiliz tarihinde ayrı bir yere sahiptir.¹

Nelson, 29 Eylül 1758'de, Norfolk'un 5 kilometre kadar kuzeyinde yer alan Burnham Thorpe'daki bir papaz evinde dünyaya geldi. Babası Reverend Edmund Nelson, İngiliz Kilisesi rahiplerindendi. Annesi Catherine ise bir Suckling idi.² Büyük büyükannesi, I. ve II. George'un başbakanlığını yapmış olan Robert Walpole'un kız kardeşi idi. Bu şekilde Nelson'un zayıf da olsa asilzadelikle bir bağlantısı vardı. "Horatio" da Walpole ailesinde geleneksel olarak kullanılan bir isimdi. Nitekim II. Orford Kontu Horatio Walpole, Nelson'un vaftiz babasıydı (Pettigrew, 1849: 1; Hibbert, 1994: 1-2; Coleman, 2002: 9). Bununla beraber Edmundlar, yükselme ihtirası olmayan sakin ve huzurlu bir yaşam süren insanlardı (Lambert, 2010: 2).

12 yaşına kadar sırasıyla Norwich'te ve Kuzey Walsham'da bulunan "King Edward VI Grammar School" ile "Paston Grammar School" adlı okullarda eğitim gördü.³ Denizlerdeki kariyeri ise 1771 başlarında üçüncü sınıf bir gemi olan HMS Raisonnable'a⁴ komuta eden dayısı Kaptan Maurice Suckling'in yanında sıradan bir deniz eri olarak görev almasıyla başladı.⁵ Bu tarihten sonra hayatının 28 yılı denizlerde geçti (Vincent, 2004: 4).

Nelson, kendisine kalan donanmanın stratejik değerini yeterince idrak edememiş görünen Napolyon Bonapart'a kıyasla, denizlerde güçlü olmanın ne kadar önemli olduğunu oldukça bilincinde olan bir komutandı. Belki de en önemli özelliği deniz savaşlarında etkili taktik ve stratejiler geliştirme konusunda doğuştan yetenekli olmasıydı (Konstam, 2011: 4). Ayrıca korkusuzluğu da dikkat çekici derecedeydi. Deniz muharebelerinde birçok defa yaralandığı gibi sağ gözünü ve sağ kolunu⁶ da kaybetti. Ama bu kayıpları denizdeki bir savaş sırasında değil, karada, hiçbir amiralin yer almaması gereken bir taarruza liderlik yaparken yaşadı (Coleman, 2002: 5). Tabii dikkati çeken bir takım kusurları da yok değildi. Gösterişi seven, bencil ve mağrur bir kişiliğe sahipti.⁷

1. III. Koalisyon Savaşları

1793'ten 1815'e kadar devam eden Koalisyon Savaşları sırasında İngiltere ile Fransa arasında sadece 13 ay süren bir barış dönemi yaşandı.⁸ İngilizler uzun süren savaşın ardından 1802'de gelen barış haberinden dolayı oldukça memnun görünüyordular. Ancak birçok isim bunun bir barış değil, sadece bir

¹ Aslında hayatının son sekiz yılında kazandığı başarılar Nelson'un sadece İngiltere'de değil, tüm Avrupa'da bilinmesini ve takdir edilmesini sağladı (Sugden, 2012: 1).

² Catherine Suckling, Westminster papazı Doktor Suckling'in kızı ve Kaptan Maurice Suckling'in de kız kardeşi idi (Clarke and McArthur, 1810: 1). 1767 yılında, Nelson 9 yaşındayken, hayatını kaybetti (Knight, 2005: 559).

³ (Sugden, 2004: 41). Nelson'un eğitimi, dönemindeki kıdemli subayların eğitim seviyesiyle aşağı yukarı aynıydı. Nelson gibi çoğu komutan da 12-13 yaşlarında okuldan ayrılmıştı. Bir ya da iki nesil öncesindeki Russell, Norris, Henry Medley, Thomas Pye ve John Elliot gibi amirallerin basit İngiliz imlası konusunda bile iyi bir seviyede oldukları söylenemezdi. Mesela Lord Howe, kendisini ifade etme konusunda hiç de başarılı değildi. Nelson'un kalemi ise eğitim seviyesine rağmen oldukça akıcıydı. Yabancı bir dil bilmemesi veya okuldan ayrıldığı zaman dış dünya hakkında çok az bilgiye sahip olması ise sıra dışı bir durum sayılmazdı (Rodger, 2005a: 8).

⁴ Raisonnable, Kraliyet Donanması'nda bu ismi taşıyan ikinci gemiydi. Her ikisi de 64 topa sahip üçüncü sınıf gemilerdi (Goodwin, 2002: 12).

⁵ (Sugden, 2004: 56). Bu erken yaşta ilk olarak Hindistan ve Arktik Okyanusu'na yolculuk yaptı (Warner, 2003: 13). Nelson'un Arktik Okyanusu'na yaptığı yolculuk hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. (Goodwin, 2019).

⁶ Nelson sağ kolunu İspanyol liman şehri Santa Cruz de Tenerife'ye 1797 yılında yapılan başarısız saldırı sırasında kaybetti (Hattendorf, 2011: 145).

⁷ (Konstam, 2011: 4). Nelson'la tanışan insanlar, O'nun bir kahraman gibi göründüğünü de düşünmüyordular (Nicolson, 2005: 6).

⁸ (Adkins, 2004: 1). 1793-1815 arası dönemde İngiliz Donanması'nda toplam 115 savaş gemisi kayıp vermeden görev yaptı (Rasor, 2004: 7).

ateşkes dönemi olduğunun farkındaydı. Koramiral Nelson da bu isimlerin arasındaydı. Nitekim yüksek sesle sokaklarda sevinç çığlıkları atan ve Fransızları dostları olarak karşılayan İngilizlerin tavırlarını hiç onaylamadı. Ama yine de bu ara dönemin yaralarını sarmaları ve yaptıkları büyük masrafları telafi etmeleri açısından İngilizler adına yararlı olduğunu söyleyebiliriz (Holme, 1905: 265-266).

Avrupa'daki güç dengesini muhafaza etmek isteyen İngilizler, bu süreçte Napolyon'un yayılma politikasını sürdürmek istediğinin birçok deliline şahitlik ettiler (Davey, 2016: s. 5). Nitekim Amiens barışının sağladığı sükûnet ortamı kısa ömürlü oldu. Napolyon, Piyemonte ve İsviçre'yi ilhak etti. Amiens Antlaşması'na göre de İngiltere'nin Malta'dan çekilmesi gerekiyordu. Ancak İngiltere, Fransa'nın işgal altında tuttuğu İsviçre ve Piyemonte'den çekilmemesi halinde kendisinin de Malta'dan çıkmayacağını açıkladı. Bu durum iki ülke arasındaki gerginliği daha da artırdı (Armaoğlu, 2003: 62-63). İngiltere Parlamentosu'nda 1803 Martı'nda okunan Kraliyet mesajında ordunun ve donanmanın mevcudunun artırılmasının istenmesi de savaşın kapıda olduğunu gösteriyordu.⁹

Nitekim İsviçre üzerinde İngiltere'yle yaşanan ihtilaf Napolyon'a barışı bozma şansı verdi. Fransız ordusu Yarımada'da isyan çıkarmak üzere İtalya'ya yürümeye başladı. İspanya ise savaşa hazırlanma konusunda müttefiki Fransa kadar aktif davranıyordu. Sonunda antlaşmanın bozulduğu haberi 12 Mayıs 1803'te Londra'ya ulaştı. İngilizlere göre Napolyon'un amacı İngiltere'yi ezmektir. Diğer ülkeler belki rüşvetle kandırılabilirlerdi ama İngiltere kesinlikle yok edilmeliydi (Holme, 1905: 266, 268, 271). Nitekim bu gelişmeler karşısında İngiliz Hükümeti elçisini Paris'ten çekti ve Mayıs'ın 18'inde Fransa'ya karşı savaş açtı. Çoğu İngiliz'e göre bu savaş, bir halka ya da devlete karşı değil, bir insana karşı yapılacak olan bir savaştı.¹⁰

Fransa'nın yayılmacı politikaları karşısında Avrupa'nın önde gelen devletleri yine bir araya geldi. Öncelikle İngiltere ile Rusya anlaştı. Oluşan bu Anglo-Rus ittifakına Avusturya da katıldı. Bir süre sonra İsveç'in de bu ittifak grubuna katılmasıyla Üçüncü Koalisyon tamamlanmış oldu (Guizot and Witt, 1898: 110).

2. Denizlerdeki Mücadele

Koalisyon Savaşları sırasında her ne kadar karada yapılan çarpışmalar ön plana çıksa da¹¹ İngilizler ile Fransızlar arasında denizlerdeki üstünlük mücadelesi kesintisiz şekilde devam etti. Fransızların müttefiki olan Hollandalıların İngilizlerin deniz gücü karşısında ciddi bir rakip haline gelen donanması, Kraliyet Donanması tarafından 1797 yılında Camperdown Savaşı'nda yenilgiye uğratıldı. Fransa'nın diğer bir müttefiki olan İspanya'nın donanması da benzer şekilde St. Vincent Savaşı'nda mağlup edildi. Bu iki başarı Atlantik'in kontrolünün İngiltere'nin eline geçmesini sağladı. Napolyon'un 1798 yılında Mısır Seferi'ne çıkması üzerine gerçekleşen Nil Savaşı'nda Nelson'un taktikleri sayesinde elde edilen kesin zafer ise Fransız Donanması'nın Akdeniz'deki varlığını ortadan kaldırdı. Bu şekilde İngilizler bir süre için denizlerde rakipsiz hale geldi.¹²

Bu duruma rağmen Napolyon, İngiltere'yi işgal etmenin mümkün olduğunu düşünüyordu.¹³ Doğrudan doğruya İngiliz Adaları'na saldırmak İngiltere'yi yenilgiye uğratmanın en kesin yolu gibi

⁹ Mart ayında okunan Kraliyet mesajı için bkz. (*The Parliamentary Register*, 1803: 242). Konu hakkında Lordlar Kamarası'nda yapılan görüşmeler için bkz. (*The Parliamentary Register*, 1803: 243-257). Avam Kamarası'nda yapılan görüşmeler için bkz. (*The Parliamentary Register*, 1803: 257-274).

¹⁰ (Davey, 2016: 1, 7). İngiltere açısından Napolyon'a karşı yapılan savaşlar, İhtilal Fransa'sına karşı yapılan mücadeleden daha geniş ve çok daha pahalıya mal oldu (Knight, 2013: XXI).

¹¹ Aslında İhtilal Savaşları, Fransa'nın karada kolayca yenilemeyeceğini açıkça gösterdi (The Campaign, 2005: 9). Fransa, Avrupa karasında yapılan çarpışmalarda hemen her yerde başarılı oldu (Nelson against, 2001: 11).

¹² (Adkins, 2004: 3). Bir ada devleti olması nedeniyle İngiltere'nin hem ekonomisi hem de güvenliği her zaman donanmasının gücüne bağlı oldu (Adkin, 2005: 7).

¹³ (Gleichen, 1923: 80). Napolyon'un İngiltere'yi istila tehdidinde bulunduğu 1803-1812 dönemi hakkında geniş bilgi için bkz. (Knight, 2013: 251-284).

görünüyordu. Büyük riskler barındıran bu planın Napolyon'un maceraperest ve cüretkâr mizacına uygun düştüğüne de şüphe yoktu. Ancak herşeye rağmen bu planı hayata geçirebilmek için zamana ihtiyaç vardı. Zira İngiltere'yi istila edebilmek için oldukça büyük bir ordu gerekliydi. En az 100.000 asker Kanal boyunca uzanan 20 millik sahilin farklı yerlerinden çıkarma yapmalıydı. Yedekte tutulacak en az 30.000 asker ise ikinci dalga harekât için gerekliydi (Mahan, 1892: 109, 111). Nitekim Napolyon, İngiltere ile Fransa'nın yeniden savaşa tutuştuğu 1803 Mayıs'ının ortasından itibaren askerî faaliyetlerini iki sene boyunca Boulogne limanında yoğunlaştırdı (Headlam, 1913: 375). Buradaki asker mevcudu zamanla 150.000'i buldu (Hazen, 1917: 298). Ancak Napolyon, Kanal'a hâkim olduğuna kani olmadan harekete geçmek istemedi (Crowe, 1868: 113).

Taraflar arasında gerilimin arttığı 1803 baharında İngiltere'de de askerî hazırlıklar başladı. İngilizlerin askerî gücünün kaynağını şüphesiz Kraliyet Donanması oluştuyordu. Donanma'nın başına ise tecrübeli komutan Nelson geçirildi. Akdeniz başkomutanı olduğuna ve 8 ila 40 saat içerisinde denize açılması gerektiğine dair görev yazısı 16 Mayıs'ta eline geçti. Kendisi için hazırlanan Victory adlı savaş gemisiyle denize açılması ise ayın 20'sinde mümkün oldu (The Dispatches, 1845: 66-70). Nelson'un emri altındaki İngiliz Donanması bundan sonraki 22 ay boyunca hiçbir limanda demirlemedi. Sadece tarafsız ülkelerin kıyılarında liman dışında mahfuz demirleme yerlerinde ve Sardunya'nın kuzeyinde bulunduğu korunaklı bir yerde demir attı.¹⁴ Nelson'un İngiltere'ye dönüşü ancak 19 Ağustos 1805'te mümkün olabildi.¹⁵ Bir aya yakın bir dinlenme sürecinin ardından 13 Eylül 1805'te Londra'dan tekrar ayrıldı.¹⁶

1805 yazında Napolyon'un hayata geçirmek istediği plan, İngilizlerin zengin Batı Hindistan sömürgesini donanması vasıtasıyla tehdit etmek ve bu sayede Kraliyet Donanması'nı Avrupa'daki savunma pozisyonundan uzaklaştırmaktı (Davey, 2016: 81). İngiltere'yi istila planında Napolyon'un İspanya'nın donanmasına da ihtiyacı vardı. Zira bu planda en önemli husus Kanal'ı kontrol altına alabilmektir. Bunun için ise oldukça büyük bir donanmaya ihtiyaç vardı (Schneid, 2005: 11).

Aslında İspanya, III. Koalisyon oluşurken tarafsız bir tutum takınmıştı. Ancak bazı Fransız gemilerine Ferrol ve Cadiz limanlarında sığınma imkânı sağlaması İngiltere'yi rahatsız etti. Üstelik bu gemileri limanlarından çıkarması yönündeki istekleri de reddetti. Bunun üzerine İngiltere, tarafsızlığını kaybettiği gerekçesiyle İspanya'ya savaş açtı. Bu durumda İspanya da Fransa'yla ittifak yaptı (Bonnechose, 1910: 324).

İspanya sayesinde Napolyon otuzdan fazla savaş gemisinden oluşan büyük bir donanmaya kavuştu. Buna karşılık Nelson'un emri altındaki Kraliyet Donanması'nda 27 adet yelkenli savaş gemisi mevcuttu. Bunlardan 22'si Cadiz'in 15 mil kadar açığında bulunuyordu. Tuğamiral Louis'in komutasındaki 5 savaş gemisi ise İskenderiye'nin 24 km doğusunda yer alan Canopus adlı kıyı şehrinde limana yakın bir yerde konumlanmıştı. Buradan Fransız-İspanyol Donanması'nın hareketlerini gözlemlenebiliyordu (Russell, 1890: 267). Nitekim İngilizler, Napolyon'un planını ve ana hedefinin Kanal

¹⁴ (Holme, 1905: 268, 269-270, 279). Denizlerde ara vermeden geçen bu uzun süreç Nelson'un sağlığını olumsuz yönde etkiledi. Nitekim yaşadığı şiddetli duygusal gerginlik ve zihni yorgunluk nedeniyle İngiliz Bahriye Bakanlığı'na gönderdiği 16 Ağustos 1804 tarihli bir yazıyla birkaç ay dinlenmek üzere İngiltere'ye dönmek için izin istedi. Ancak bu talebi hemen kabul görmedi. Bu yıpratıcı görev bir sene kadar daha devam etti. United Kingdom (UK), The National Archives (TNA), Records of the Admiralty (ADM), 1/408 (N114).

¹⁵ Victory, akşam saatlerinde İngiltere kıyılarına yanaştı ve geminin bayrağı aşağı çekildi. 46 yaşında bulunan Nelson, uzun bir aranın ardından İngiltere'ye yeniden ayak bastı. İngiliz halkı kendisini büyük bir fatih gibi coşkuyla karşıladı. Nelson, erkek ve kadınlardan oluşan heyecanlı kalabalığın, "Yaşa, var ol!" tezahüratları arasından zorlukla ilerleyebildi. İnsanlar O'na dokunabilmek, mümkünse tokalaşabilmek için uğraşıyorlardı. Düzenlenen geçit töreni Nelson'un kalacağı otelin önüne kadar devam etti (Holme, 1905: s. 309).

¹⁶ Nelson, Londra'dan ayrılırken oldukça duygusaldı. "...Dünya üzerindeki kısa günlerimin sona ermesi Tanrı'nın takdiriye, benim için çok değerli olan geride bıraktıklarımı esirgeyeceğine güvenerek, büyük bir itaatle buna boyun eğerim..." diyen Nelson, Merton'da birlikte yaşadığı sevgilisi Emma Hamilton'la vedalaşıp yola çıktı. UK, TNA, Records of the Prerogative Court of Canterbury (PROB), 1/22.

olduğunu anlamakta zorlanmadı (Davey, 2016: 81). Nelson'un planı ise İngiliz güçlerinin zayıf olduğunu düşüncelerini sağlayarak Müttefik Donanması'nı bulunduğu yerden çıkmaya teşvik etmekte. Bu nedenle Cadiz'in yaklaşık 45 mil batısına doğru geri çekildi. Euryalus ile Hydra adlı fırkateynleri¹⁷ ise düşmanı izlemeleri için geride bıraktı. İngiliz Donanması ile bunlar arasına da işaretle haber vermelerine imkân verecek mesafelerde olmak üzere 3 ya da 4 savaş gemisi yerleştirdi.¹⁸ Nitekim Ekim'in 1'inde, 18'i Fransız ve 16'sı İspanyol olmak üzere toplam 34 savaş gemisiyle 4 fırkateyn ve 2 brik¹⁹ denize açılmak için hazır bir şekilde Cadiz limanının dışında yatmakta olduğu haberi geldi (Russell, 1890: 268).

Müttefik Donanması'nın faaliyetlerini yakından takip eden Kaptan Henry Blackwood, düşmanın konumu hakkında sürekli olarak İngiliz Donanması'na bilgiler iletiyordu. Son olarak Ekim ayının 19'unda, Cadiz'deki donanmanın denize açıldığı haberi Nelson'a ulaştı. Müttefik Donanması batı yönünde hafif rüzgârda yelken açmıştı. İzledikleri rotaya bakan Nelson, düşmanın hedefinin Akdeniz olduğunu düşündü ve vakit kaybetmeden harekete geçti.²⁰

İki donanmanın karşılaşması, Napolyon'un İngiltere'yi istila planının kaderini belirleyecek önemdeydi. 29 aydır devam eden denizlerdeki mücadelenin de zirve noktasını oluşturacaktı (Schom, 1990: 1).

3. Savaş Öncesi Taraflar

Düşmanın peşine düşen İngiliz Donanması, 21 Ekim Pazartesi sabah erken saatlerde, Trafalgar Burnu²¹ tarafında 6-7 mil doğu yönünde Fransız-İspanyol Donanması'nın yerini keşfetti. Rüzgâr batı yönünde hafif şekilde esmekteydi.²² Victory'nin güvertesinden Müttefiklerin konumu açık bir şekilde görülebiliyordu (Baines, 1817: 500). Karşılarında İngilizleri gören Müttefik Donanması teyakkuz durumuna geçip savaş pozisyonu almaya başladı (Fraser, 1906: 97). Nelson ise her zamanki gibi bir savaş hattı oluşturmak yerine yeni bir saldırı taktiği uygulamaya karar verdi. Başkomutan, kaptanlarına gemilerini arka arkaya dizili olacak şekilde iki kola ayrılmaları emrini verdi.²³ Bunun üzerine İngiliz savaş

¹⁷ Bu dönemde fırkateynler, gerek İngilizlerde gerekse Fransızlarda, düşmanın durumuyla ilgili bilgi edinmede donanmanın gözleri gibi işlev görüyordu (Lardas, 2013: 4).

¹⁸ İngiliz Bahriye Bakanlığı, Koramiral Nelson'dan faaliyetleri hakkında günlük tutmasını istedi. Bu kayıtlar sayesinde Nelson'un Fransız Donanması'na karşı mücadelede elinden geleni yapıp yapmadığı ve hizmetlerinin kabul edilebilir olup olmadığı değerlendirilebilecekti. Bkz. UK, TNA, ADM, 50/38.

¹⁹ Brik, önceleri, Kuzey Avrupa'da ticaret için kullanılan oldukça gözde ve başarılı bir gemi tipi idi (Blake and Lawrence, 2005: 59).

²⁰ UK, TNA, London Gazettes (ZJ), 1/114 (1365-7); *The London Gazette Extraordinary*, Published by Authority, November 6, 1805. İngiliz Bahriye Bakanlığı, Cadiz'deki donanmanın başkomutanı Koramiral Collingwood'dan gelen ve Trafalgar Savaşı'nın gelişmeleri hakkında bilgi veren bir yazının suretini 6 Kasım gecesi saat 1.00'de basına verdi. Trafalgar Burnu'nda bulunan Euryalus adlı gemiden 22 Ekim 1805 tarihinde gönderilen söz konusu yazı, öncelikle İngiltere'nin resmî gazetesi olan *The London Gazette*'te yayınlandı. (1665 yılında yayınlanmaya başlayan İngiltere'nin resmî yayın organı üç neşriyattan oluşmaktadır: *The London Gazette*, salı ve cuma günleri yayınlanan *The Edinburgh Gazette* ve sadece cuma günleri yayınlanan *The Belfast Gazette*. Bkz. <https://www.thegazette.co.uk/about>) Diğer gazeteler için bkz. *The Times*, November 7, 1805; *Morning Chronicle*, November 7, 1805; *The Edinburgh Gazette*, Published by Authority, November 8-12, 1805.

²¹ Geçmişten günümüze savaşları isimlendirmede farklı teamüller söz konusu olmuştur. Birçok halkın yaptığı gibi İngilizler de adlandırma yaparken özellikle savaşın tarihini, yapıldığı yeri ya da başkomutanın ismini ön planda tutmuşlardır. Ancak belirtmek gerekir ki uluslararası alanda adlandırma konusunda hangi yöntemin kullanılacağına dair her zaman bir uyuşma söz konusu değildir. Bu ise bir savaşın farklı milletler tarafından farklı isimlerle anılmasına neden olmaktadır. Mesela İngiliz literatüründe "Scheveningen Savaşı" olarak geçen deniz muharebesi, Hollanda tarihinde "Ter Heide Savaşı" olarak geçmektedir. Nitekim bu durum, deniz savaşları tarihini dikkatsiz şekilde okuyan birisinin gözünden rahatlıkla kaçabilir. Bununla beraber gerek İngilizler gerek Fransızlar ve gerekse İspanyollar, tarafı oldukları 21 Ekim 1805 tarihli deniz savaşını isimlendirmede aynı yöntemi benimsemişlerdir (Rodger, 2005b: XIX).

²² UK, TNA, MPI (Maps and Plans), 1/536; ADM, 51/4514 (part 4-131v-3); ZJ, 1/114 (1365-7); *The London Gazette Extraordinary*, November 6, 1805; *The Times*, November 7, 1805; *Morning Chronicle*, November 7, 1805; *The Edinburgh Gazette*, November 8-12, 1805.

²³ Koramiral Nelson, 9 Ekim 1805'te komutan yardımcısı Collingwood'a gönderdiği bir yazıda Müttefik Donanması'yla karşılaştıkları zaman uygulamayı düşündüğü savaş stratejisi hakkında bilgi verdi. Buna göre Nelson, donanmasını 16 gemiden oluşan iki kola ayırmayı planlıyordu. Nitekim Trafalgar'da bu plan hayata geçirildi. British Library, Add MS 37953. Donanma,

gemileri iki hat boyunca sıralandılar.²⁴

Lord Nelson, kaptanlarına saldırı planını izah ediyor.²⁵

Nelson'un bulunduğu, Kaptan Thomas Masterman Hardy'nin²⁶ idaresindeki 100 topluk²⁷ Victory²⁸ adlı savaş gemisi, oluşturulan hatlardan ilkinin en önünde yerini aldı. Victory'nin sevk ve idaresindeki ileri kol diyebileceğimiz bu hatta yer alan diğer birinci sınıf yelkenli, Northesk Kontu Koramiral William White'in komutasında ve Kaptan Charles Bullen'in idaresinde olan 100 topluk Britannia adlı savaş gemisiydi. 98 topluk ikinci sınıf gemiler ise, Kaptan Eliab Harvey'in²⁹ komutasındaki Temeraire ile Kaptan Thomas Francis Freemantle'in komutasındaki Neptune'dü. İngiliz savaş gemilerinin çoğu ise üçüncü sınıf 74 topluk gemilerdi. Bunlardan Conqueror, Kaptan Israel Pellew'in, Leviathan, Kaptan Henry William Bayntun'un, Ajax, Yüzbaşı John Pilfold'un, Orion, Kaptan Edward Codrington'un, Minotaur, Kaptan Charles John Moore Mansfield'in ve son olarak Spartiate, Sir Francis Laforey'in idaresinde bulunuyordu. Bu hatta yer alan üçüncü sınıf 64 topluk iki gemiden birisi olan Agamemnon, Sir Edward Berry'nin, Africa ise Kaptan Henry Digby'nin emri altındaydı. 38 topluk Naiad

sabah 06.40'ta Victory'den verilen şifreli işaret sonrası iki kola ayrılmaya başladı (James, 1837: 32; Oman, 1950: 541). İngiliz Kraliyet Donanması'nın kullandığı bu şifreli işaretleşme yöntemi Amiral Lord Howe tarafından 1790 yılında tasarlanmıştı (Blake and Lawrence, 2005: 152). Ancak belirtmek gerekir ki saldırı planına savaş öncesi karar verildiği için çarpışmalar sırasında bu haberleşme yöntemine çok fazla ihtiyaç duyulmadı. UK, TNA, MPI 1/536; ZJ, 1/114 (1365-7); *The London Gazette Extraordinary*, November 6, 1805; *The Times*, November 7, 1805; *Morning Chronicle*, November 7, 1805; *The Edinburgh Gazette*, November 8-12, 1805. Savaş gemileri arasında iletişimin nasıl yapıldığı ile ilgili olarak bkz. (Willis, 2008: 68-82).

²⁴ UK, TNA, MPI 1/536; ZJ, 1/114 (1365-7); *The London Gazette Extraordinary*, November 6, 1805; *The Times*, November 7, 1805; *Morning Chronicle*, November 7, 1805; *The Edinburgh Gazette*, November 8-12, 1805.

²⁵ UK, NMM (National Maritime Museum), PAG9025. Aynı resmin diğer kopyaları için bkz. UK, NMM, PAD4050; PAD4500; PAF4752; PAG 7067.

²⁶ Nelson'un arkadaşları içerisinde en yakını, en azından hayatının son döneminde, Thomas Hardy idi (Fitchett, 1902: s. 299).

²⁷ XIX. yüzyılın başlarına gelindiğinde savaş gemilerinin büyüklükleri ciddi oranda arttı. Yarım asır önce yaşanan Yedi Yıl Savaşları (1756-63) sırasında 50-60 topluklar en büyük savaş gemileriydi (Konstam, 2001: 4). Fransız İhtilali'nin çıktığı 1789 yılında ise İngiltere'deki savaş gemilerinin özellikleri şöyleydi: 100 ve üstü topa sahip birinci sınıf bir savaş gemisinin güverte uzunluğu 186 fit (yaklaşık 57 metre), taşıma kapasitesi 2.162 ton ve personel sayısı ise 842 idi. Böyle bir geminin maliyeti 67.600 Pound'u buluyordu. 90-98 toplu ikinci sınıf bir geminin uzunluğu 170 fit (yaklaşık 52 metre), kapasitesi 1.730 ton ve personel sayısı 738 idi. Bu çapta bir geminin maliyeti ise 53.120 Pound kadardı. İngiliz Donanması'nda en yaygın olarak kullanılan 590 personele sahip 64-84'lük üçüncü sınıf bir geminin uzunluğu 160 fit (yaklaşık 49 metre), kapasitesi 1.414 ton ve maliyeti ise 43.820 Pound'du. Bir süre öncesinin en büyük savaş gemisi olan 50-60 topluk dördüncü sınıf bir geminin uzunluğu 144 fit (yaklaşık 44 metre) ve kapasitesi 1.052 tondur. 343 personeli bulunan böyle bir geminin maliyeti ise 21.400 Pound'du. 215 personeli bulunan 133 fit (yaklaşık 41 metre) uzunluğa sahip 32-44 topluk beşinci sınıf bir gemi, 15.080 Pound'luk maliyetiyle birinci sınıf bir geminin dörtte birinden daha ucuza denize indirilebiliyordu (Bennett, 2004: 19, 22-23, 33).

²⁸ Yaklaşık iki buçuk asır önce denize indirilen birinci sınıf savaş gemisi HMS Victory, günümüzde, Portsmouth'daki tarihî tersanede muhafaza edilmektedir. Görev yaptığı dönemde bu büyük geminin ve diğer birinci sınıf yelkenli savaş gemilerinin günümüzdeki uçak gemileriyle ya da nükleer denizaltılarla eşdeğer bir işlev yerine getirdiklerini söyleyebiliriz (Goodwin, 2018: 4, 6). Victory hakkında ayrıca bkz. (Goodwin, 2000).

²⁹ Harvey, amiral rütbesindeydi. Emrindeki Temeraire, oluşturulan savaş hattında Victory'nin hemen arkasında yer aldı (Corbett, 1910: 343).

ile 36 topluk Euryalus, Sirius ve Phoebe beşinci sınıf gemilerdi. Enterprennante Cutter ile Pickle-Schooner ise bu hatta yer alan 10-12 topluk uskuna tipindeki daha küçük gemilerdi.³⁰

Rüzgârdan korunaklı tarafta yer alan diğer hattın başına Komutan Yardımcısı Koramiral Cuthbert Collingwood'un³¹ bulunduğu Kaptan Rotherham'ın idaresindeki 100 topluk birinci sınıf savaş gemisi Royal Sovereign³² geçti. Saldırı pozisyonuna göre arkada kalan bu hattaki ikinci sınıf iki büyük savaş gemisi ise, Kaptan Richard Grindall'ın komutasındaki 98'lik Prince ve Kaptan John Conn'un komutasındaki 98'lik Dreadnought'tu. Yine ikinci sınıf bir gemi olan 80 topluk Tonnant, Kaptan Charles Tyler'in kumandasındaydı. Bu hatta yer alan İngiliz savaş gemilerinin çoğu diğer kolda olduğu gibi 74 topluk gemilerden oluşuyordu. Bunlar sırasıyla George Duff, William Hargood, John Cooke, James Nicoll Morris, Richard King, Robert Moorsom, William Gordon Rutherford, George Hope, John Slockham, Philip Charles Durham adlı kaptanların idaresi altında bulunan Mars, Belleisle, Bellerophon, Colossus, Achille, Revenge, Swiftsure, Defence, Thunderer ve Defiance³³ adlı savaş gemileriydi. 64 topluk Polyphemus ise Robert Redmill'in kumandası altındaydı.³⁴

Müttefiklerin savaş hattı ise, 18'i Fransız ve 15'i İspanyol olmak üzere toplam 33 savaş gemisinden oluşuyordu.³⁵ Donanmanın başkomutanı yetenekli bir denizci olan Koramiral Pierre Charles Jean Baptiste Silvestre Villeneuve'ydı.³⁶ İspanyollar ise Amiral Don Federico Gravina'nın³⁷ kumandası altındaydı. Saldırı şekli alışılmışın dışında olduğu gibi, Müttefiklerin oluşturdukları savunma hattının yapısı da yeniydi. Savaş tehdidi belirince Müttefik gemileri halat boyu kadar aralıklarla burunları kuzeye bakacak şekilde birbiri ardına dizilmeye başladı. Her bir geminin arasında mümkün olduğunca az bir boşluk bırakılmaya çalışıldı. Söz konusu hat, rüzgârdan mahfuz tarafta dışbükey yarım ay şeklinde oluşturuldu. Koramiral Villeneuve, merkezde yer alan Bucentaure adlı savaş gemisinde bulunuyordu. Gravina'nın emrindeki İspanyol gemilerinin çoğu ise kuzey tarafta birbirlerine oldukça yakın bir şekilde kusursuz bir hizada yerlerini aldı. Bununla beraber Fransız ve İspanyol gemilerinin önemli bir kısmı, hangi ülkeye ait olduklarını gösteren bayrakları olmadan karışık bir vaziyette sıralandı.³⁸

Müttefiklerin savunma hattında yer alan Fransız savaş gemilerinden en büyüğü Don Escano'nun

³⁰ UK, NMM, PAD5713; UK, TNA, MPI 1/536; ZJ, 1/114 (1365-7); *The London Gazette Extraordinary*, November 6, 1805; *The Times*, November 7, 1805; *Morning Chronicle*, November 7, 1805; *The Edinburgh Gazette*, November 8-12, 1805. Trafalgar Savaşı'nda Victory 40, Britannia 43, Temeraire 7, Neptune 8, Conqueror 4, Leviathan 15, Ajax 7, Orion 18, Minotaur 12, Spartiate 7, Agamemnon 24 ve Africa 24 yaşındaydı (Goodwin, 2005: 11; Fremont-Barnes, 2008: 9).

³¹ 1750 yılında Newcastle'da doğan Collingwood, ilk kez 11 yaşında Shannon adlı bir fırkateynde görev aldı (Fremont-Barnes, 2005b: 16).

³² 1772 yılında sipariş edilen Royal Sovereign ancak 1786'da suya indirildi (Winfield, 2007: 7).

³³ Trafalgar Savaşı'nda İngiliz Donanması'nda kadınlar da görev aldı. Aslında sadece bu savaşta değil, XVI. yüzyıldan itibaren kadınlara donanmada yer verildiği bilinmektedir. Ancak İngiliz arşiv belgelerinde bunlarla ilgili kayıtlar oldukça sınırlıdır. Bu nadir kayıtlardan bir tanesi ise, savaş sırasında Defiance adlı savaş gemisinde hizmet veren Jane Townshend adlı bayanla ilgilidir. Bkz. UK, TNA, ADM, 171/1 (131v-2).

³⁴ UK, NMM, PAD5713; UK, TNA, MPI 1/536; ZJ, 1/114 (1365-7); *The London Gazette Extraordinary*, November 6, 1805; *The Times*, November 7, 1805; *Morning Chronicle*, November 7, 1805; *The Edinburgh Gazette*, November 8-12, 1805. Savaş sırasında Royal Sovereign 19, Prince 17, Dreadnought 4, Tonnant 16, Mars 11, Belleisle 15, Bellerophon 19, Colossus 2, Achille 7, Revenge 6 aylık, Swiftsure 1, Defence 42, Thunderer 22, Defiance 22 ve Polyphemus 23 yaşındaydı (Goodwin, 2005: 11).

³⁵ UK, NMM, PAD5713; UK, TNA, MPI 1/536; ZJ, 1/114 (1365-7); *The London Gazette Extraordinary*, November 6, 1805; *The Times*, November 7, 1805; *Morning Chronicle*, November 7, 1805; *The Edinburgh Gazette*, November 8-12, 1805.

³⁶ 1763 doğumlu olan Villeneuve, Fransa'da İhtilal Hükümetleri sırasında hızlı bir şekilde yükseldi ve 33 yaşında tuğamiral oldu (Fremont-Barnes, 2005b: 17). 20 Ağustos 1804'te ölen Komutan Latouche Treville'den sonra Fransız Donanması'nın başına atandı (Mahan, 1892: 130).

³⁷ 1758 yılında Palermo'da doğan Gravina, kraliyet ailesiyle olan ilişkisi sayesinde İspanya Donanması'nda görev aldı. 1788 yılında astronomi eğitimi için İstanbul'a gitti (Fremont-Barnes, 2005b: 17).

³⁸ UK, TNA, MPI 1/536; ZJ, 1/114 (1365-7); *The London Gazette Extraordinary*, November 6, 1805; *The Times*, November 7, 1805; *Morning Chronicle*, November 7, 1805; *The Edinburgh Gazette*, November 8-12, 1805.

kaptanlığını yaptığı Amiral Gravina'nın komutasındaki 112 topluk Principe d'Asturias adlı gemiydi. M. Hubert'in komutasındaki Indomptable ise 84 topa sahipti. 80 topluk iki Fransız savaş gemisinden ilki Başkomutan Koramiral Villeneuve'nin bulunduğu, Pigmy ile Majendie'nin idaresindeki Bucentaure, diğeri ise Tuğamiral Dumanoir'in komutasındaki Formidable'dı. İngiliz Donanması'nda olduğu gibi, Fransız Donanması'nın çoğu da yine 74 topluk gemilerden oluşuyordu. Bunlardan Swiftsure, M. Villemadrin'in, Fougueux, M. Beaudouin'in, Berwick, M. Camas'ın, Aigle, M. Courrege'nin, Achille, M. De Nieuport'un, Intrepide, M. Inforuet'in, Redoutable, M. Lucas'ın, Algeziras, Tuğamiral Magon ile Kaptan Bruraro'nun, Pluton, M. Cosmao'nun, Argonaute, M. Epron'un, Heros, M. Poulain'in, Mont Blanc, M. Le Villegries'in, Scipion, M. Berengil'in ve son olarak Duguay Trouin, M. Trouffet'in komutası altındaydı.³⁹

Söz konusu hatta yer alan İspanyol savaş gemilerine gelince, bunlardan en büyüğü Tuğamiral Cisneros ile Tuğgeneral Don F. Uriarte'nin komutasındaki 140 topluk dev savaş gemisi Santissima Trinidad'dı.⁴⁰ Diğer iki büyük gemiden Tümamiral Don J. Aliva'nın bulunduğu Kaptan J. D. Gardoqui'nin idaresindeki Santa Anna 112 topa sahipti. Tuğgeneral Don H. Macdonnel'in komutasındaki El Rayo'nun ise 100 topu mevcuttu. 84 topa sahip İspanyol gemilerinden Neptuno, Tuğgeneral Don O. Valdes'in, Neptune ise M. Maistral'ın kumandası altındaydı. Don A. Parejo'nun idaresindeki Argonauta'nın 80 topu bulunuyordu. İspanyolların 8 tane de 74 topa sahip savaş gemisi mevcuttu. Bunlardan San Ildefonso, Tuğgeneral Don J. De Vargus'un, San Juan Nepomuceno, Tuğgeneral Don C. Churcura'nın, Bahama, Tuğgeneral Don A. D. Galiano'nun, Monarca, Don Argumosa'nın, San Francisco d'Asis, Don L. De Flores'in, San Augustino, Tuğgeneral Don F. X. Cagigal'ın, San Juste, Don M. Gasten'in ve Montanez, Don F. Alcedo'nun komutası altındaydı. Don J. D. Quevedo'nun kaptanlığını yaptığı San Leandro'nun ise 64 topu vardı.⁴¹

İki donanmayı kıyasladığımız zaman Müttefiklerin donanmasının sayı, büyüklük ve silah miktarı itibarıyla Nelson'un donanmasından daha üstün olduğunu söyleyebiliriz. İngilizlerin 6'sı fırkateyn tipinde olmak üzere toplam 33 gemisi mevcuttu. Müttefiklerin gemi sayısı ise, fırkateynler ve bir adet brik de dâhil olmak üzere toplam 42'yi buluyordu. İngiliz gemilerinin üçü 100'lük, dördü 98'lik ve biri de 80'lik büyük savaş gemisiydi. On altısı ise bu dönemde çokça kullanılan 74'lük gemilerdi.⁴² Ayrıca 3 tane de 64'lük mevcuttu. Buna karşılık Müttefikler, 140 topluk birinci sınıf dev savaş gemisi Santissima Trinidad'a sahipti. Ayrıca iki adet 112'lik, bir adet 100'lük, üç adet 84'lük ve üç adet de 80'lik gemileri vardı. 74'lük savaş gemilerinin sayısı ise 22'yi buluyordu. Ama Müttefiklerin asıl üstünlükleri sayıdan ziyade gemilerin büyüklük ve metal ağırlığıyla ilgiliydi. Bununla beraber avantaj gibi görünen bu durumun, bu kadar çok sayıda ağır gemiyi idare etmekte yaşanabilecek zorluklar nedeniyle savaş sırasında dezavantaja dönüşme ihtimali de vardı.⁴³ Müttefiklerin üstün göründükleri diğer bir husus ateş kapasitesiydi. Zira İngilizlerin toplam 2.026 topuna karşılık Müttefiklerin 2.636 topu mevcuttu. Müttefiklerin silahları aynı anda 27,5 ton top mermisi atabilme kapasitesine sahipken İngilizlerin

³⁹ UK, TNA, MPI 1/536; ZJ, 1/114 (1365-7); *The London Gazette Extraordinary*, November 6, 1805; *The Times*, November 7, 1805; *Morning Chronicle*, November 7, 1805; *The Edinburgh Gazette*, November 8-12, 1805.

⁴⁰ Dört güverteye sahip olan bu İspanyol gemisi, o dönemde kaleme alınan eserlerde çoğunlukla dünyanın en büyük gemisi olarak nitelendirildi. 1797'deki Cape St. Vincent muharebesinde yine amiral gemisi olarak İngilizlere karşı çarpıştı (Watt and Hawkins, 2016: 127).

⁴¹ UK, TNA, MPI 1/536; ZJ, 1/114 (1365-7); *The London Gazette Extraordinary*, November 6, 1805; *The Times*, November 7, 1805; *Morning Chronicle*, November 7, 1805; *The Edinburgh Gazette*, November 8-12, 1805.

⁴² Fransız deniz kuvvetleri bu dönemde çok sayıda 74'lük savaş gemisine sahipti. Bunlar iki güverteli gemilerdi. Zira Fransızlar, makul miktarda silah taşıyabilecek hızlı savaş gemilerine ihtiyaç hissediyorlardı. İngilizler de bu gemi tarzını takdir ettiler ve birçok 74'lük savaş gemisi inşa etmeye başladılar. Ancak farklı stratejik ihtiyaçlara sahip İngilizlerin 74'lükleri Fransızlarınkilerden daha kısa olarak tasarlandı (Tracy, 2008: 54).

⁴³ Nitekim Nelson da bu kanaatleymdi (Mahan, 1897: 364).

ulaşabildikleri rakam 19,5 tonda kalıyordu.⁴⁴ Müttefiklerin sayısal olarak üstün oldukları diğer bir konu ise asker sayısıydı. İngilizlerin 17.000 askerine karşılık Müttefiklerin 30.000 askeri vardı (Tucker, 2011: 282). Bunlar içerisinde General Contamin'in emri altında birçok keskin nişancıya sahip olmaları da Müttefikler açısından diğer bir önemli avantajdı.⁴⁵ Ancak İngilizlerin gerek mürettebatın tecrübesi ve gerekse gemi kalitesi açısından daha üstün bir durumda oldukları da bir gerçektir (Precursors of Nelson: 2000, 3; Guizot and Witt, 1900: 123).

Nitekim askerlerine karşı güveni tam olan ve bu nedenle de zafer sevinci duyacağından şüphesi bulunmayan Nelson, sabah saatlerinde Kaptan Blackwood'a⁴⁶ "Hangi durumda zafer kazanmış sayılırız?" diye sordu. Blackwood, 14 düşman gemisinin ele geçirilmesi halinde bunun şanlı bir netice olacağını söyledi. Nelson'un "20'den az olursa memnun olmayacağım." şeklindeki cevabı donanmasına olan inancını yansıtır nitelikteydi (Barker, 1836: 449-450).

Nelson'un donanmaya verdiği şifreli mesaj.⁴⁷

Nelson, bir süre sonra askerlerine son kez şu mesajı verdi: "İngiltere her erkeğin vazifesini yerine getirmesini bekliyor." (James, 1837: 34; Mahan, 1897: 383; Guizot and Witt, 1900: 123-124). Blackwood'un "İngiltere" yerine neden kendi ismini kullanmadığını sorması üzerine ise bu ifadenin daha uygun olduğu cevabını verdi⁴⁸ ve ardından da şöyle söyledi, "Şimdi daha fazlasını yapamam. Herşeyi yöneten Büyük İdareci'ye ve davamızın haklılığına güvenmeliyiz. Görevimi yapmam için bu büyük fırsattan dolayı Tanrı'ya şükürler olsun."⁴⁹

Buna karşılık Korumiral Villeneuve'nin savaş başlamadan subaylarına verdiği son emir ve tavsiyesi şöyleydi: "Amiralinizden işaret beklemenize gerek yok! Deniz muharebesinin karışıklığı içerisinde neler olduğunu görmek, emir vermek ya da hepsinden önemlisi bunları anlamak çoğu zaman imkânsızdır. Her biriniz

⁴⁴ Bir karşılaştırma yapacak olursak Trafalgar'da çoğu ağır olmak üzere toplam 4.662 top kullanılırken Waterloo'da bu sayı sadece 537 idi. Üstelik bunların çoğu da hafif toplardı (Adkin, 2005: 7).

⁴⁵ (Clarke and McArthur, 1810: 669; Baines, 1817: 500). Müttefik Donanması'nda Contamin'in emri altında dört bin asker bulunuyordu. UK, TNA, ZJ, 1/114 (1365-7); *The London Gazette Extraordinary*, November 6, 1805; *The Times*, November 7, 1805; *Morning Chronicle*, November 7, 1805; *The Edinburgh Gazette*, November 8-12, 1805.

⁴⁶ Nelson ile Blackwood iyi arkadaştı. Nelson'un kendisine gönderdiği bir yazıda, "İnsanları, kişisel bir bilgiye sahip olmadan, arkadaşlık bağıyla birbirine bağlayan bir duygudaşlık var mı? Eğer öyleyse (ben senin için öyle olduğuna inanıyorum) seni görmeden önce de arkadaşındım." şeklindeki sözleri ikili arasındaki olumlu duygularının kanıtı gibiydi (Fitchett, 1902: 106).

⁴⁷ Victory'nin resmi için bkz. UK, NMM, PAD5976; bayrakların anlamı için bkz. UK, NMM, PAI7950; D8080; (Holme, 1905: 365).

⁴⁸ (Holme, 1905: 360). Aslında Nelson, "expect" kelimesi yerine "confide" (güvenmek) kelimesini kullanmayı düşünüyordu. Ancak "expect" kelimesi için daha az bayrağa ihtiyaç olduğunu öğrenince bu kelimeyi tercih etti (Konstam, 2011: 4).

⁴⁹ (Clarke and McArthur, 1810: 666-667; Barker, 1836: 450; Southey, 1906: 254). Herşeyin hazır olduğunu gördükten sonra kaptan kamarasına çekilen Lord Nelson şu duayı yazdı: "İbadet ettiğim büyük Tanrım, Avrupa'nın genel iyiliği için ülkeme büyük ve şanlı bir zafer bahşet... Zaferden sonra merhamet, İngiliz Donanması'nın hâkim vasfı olsun! Ben şahsen hayatımı beni yaratana teslim ediyorum. İnayeti, ülkeme sadakatle hizmet etme gayretimin üzerine olsun. Amin, amin, amin." Nelson'un duası olarak bilinen ve günlüğünden alınan bu yazı için bkz. UK, TNA, PROB, 1/22. Aynı metnin diğer bir kopyası için bkz. UK, NMM, PAG6695.

sadece şerefimizin sesini dinlemeli ve kendinizi en büyük tehlikenin olduğu yere atmalısınız.” Ancak Amiral’in bu talimatına kendisinin riayet etmemesi Müttefiklerin talihsizliği oldu. Nitekim Gravina bağımsız bir şekilde manevra yapmak için izin istediğinde Villeneuve’nin emri hattaki konumunu koruması gerektiği şeklinde oldu (Guizot and Witt, 1900: 124).

4. Trafalgar Savaşı

Savaş, İngiliz saldırı kollarına önderlik eden gemilerin düşman hattını bölmek üzere öglene doğru⁵⁰ hareket etmesiyle başladı. Başkomutan, düşman hattının ileri kolunun bulunduğu yöne doğru hareket emri verdi. Hedefinde ileri kolun onuncu sırasında yer alan Fransız gemisi vardı. Merkezde yer alan bu geminin arkasından düşman gemilerinin arasına girerek hattı bölmek istiyordu. Collingwood ise, savaş hattının arka tarafında yer alan on ikinci geminin olduğu yerden düşman gemilerinin arasına girerek Müttefik Donanması’nı bölmek niyetindeydi.⁵¹ İngilizler, Müttefiklerin gücüyle orantılı olarak böyle bir plan belirlemişlerdi. Zira bu şekilde birbirlerinden ayırdıkları düşman gemilerinden dörtte bir oranında daha güçlü olacaklarını düşünüyorlardı (Southey, 1906: 249).

Herhangi bir atışın bayrağı düşürmesi ihtimaline karşı Victory’nin farklı kısımlarına İngiliz bayrağı asılmıştı. Müttefiklerin oluşturduğu savaş hattının dokuzuncu ve onuncu sırasında yer alan Nelson’un hedefindeki Santisima Trinidad ve Bucentaure adlı gemilerde ise bayraklar çekili değildi. Bununla birlikte Santisima Trinidad sahip olduğu dört güvertesi sayesinde diğerlerinden kolaylıkla ayırt edilebiliyordu (Baines, 1817: 501). Nelson, bu büyük düşman gemisinin pruvasına doğru ilerlenmesi emrini verdi. Müttefikler başta oldukça kendilerine güvenen bir tavır sergiledi. Victory yaklaşırken menzil içerisine girip girmediğini anlamak için Müttefik gemilerinden ateş açılmaya başladı. Bu atışlardan birisi Victory’nin ana yelkenine isabet etti. Bunun üzerine yelkeni korumak amacıyla oldukça büyük bir örtü açıldı (Southey, 1906: 257-258).

Bu arada Royal Sovereign ve onun arkasında ilerleyen muharebe hattı, düşman hattının arka uç tarafına yaklaşmaya başladı. Bunun üzerine Müttefik gemilerinden Royal Sovereign’e 11.30’da ateş açılmaya başladı.⁵² Bu ilerleyiş karşısında Nelson etrafındakilere, “*Asil adam Collingwood’un gemilerini çarpışmaya nasıl götürdüğünü gördünüz mü?*” diye seslendi (Barker, 1836: 457). On dakika kadar sonra Royal Sovereign de ateş açmaya başladı.⁵³ Bir süre sonra 112 topluk İspanyol amiral gemisi Santa Anna’nın arka tarafından geçerek düşman hattını yarmayı başardı (Baines, 1817: 501). Bunun üzerine Collingwood kaptanına dönerek, “*Nelson burada olmak için tüm dünyayı verirdi?*” dedi (Guizot and Witt, 1900: 124).

Nelson, düşmanın Cadiz’e doğru kaçma ihtimalini ortadan kaldırmak için Kormiral Collingwood’a göre daha kuzeyden ve biraz daha yavaş ilerliyordu (Mahan, 1897: 380). Bu hattın önünde yer alan Victory, Müttefiklerin savunma hattına yaklaştıkça daha yoğun atışlara maruz kalmaya başladı. Geminin mürettebatı ise oldukça serinkanlı davranıyordu. Bu durumdan oldukça memnun kalan Nelson, yaptığı tüm savaşlar içerisinde hiçbir mürettebatın bundan daha soğukkanlı bir tutum içerisinde olmadığını söyledi (Barker, 1836: 459). Victory daha ateş açmaya fırsat bulamadan Müttefiklerin aralıksız ateşi sonucunda mürettebattan 20 kişi hayatını kaybetti, 30 kadarı da yaralandı (Holme, 1905: 381).

⁵⁰ Tüm muharebelerde olduğu gibi Trafalgar’da da savaşın gidişatı dakika dakika kaydedilmedi. Savaşın gelişimiyle ilgili ayrıntılar savaştan sonra hatırlanabildiği ölçüde kayda geçirildi (Adkins, 2004: XV-XVI).

⁵¹ UK, TNA, ZJ, 1/114 (1365-7); *The London Gazette Extraordinary*, November 6, 1805; *The Times*, November 7, 1805; *Morning Chronicle*, November 7, 1805; *The Edinburgh Gazette*, November 8-12, 1805.

⁵² UK, TNA, ADM, 51/4514 (part 4-131v-3).

⁵³ UK, TNA, ADM, 51/4514 (part 4-131v-3).

Yukarıdaki tasvirde Trafalgar Savaşı'nın nasıl cereyan ettiği görülmektedir.⁵⁴

Yelkenleri ve her iki taraftaki serenleri isabet alan Victory, 12.00 civarında iskele tarafındaki silahlarını çıkardı. Amacı düşman hattını bölmektir. Geminin Kaptanı Hardy, düşman gemilerinden birisinin bordasına saldırmadan savunma hattını kırmanın imkânsız olduğunu söyledi ve hangi gemiyi seçmesi gerektiği konusunda Amiral'den emir istedi. Buna karşılık Nelson, "Seçimini yap, Hardy! Hangisi olduğu önemli değil." cevabını verdi (Southey, 1906: 258). Bu sırada geminin yeke halatları vuruldu. Victory, müttefik gemilerinden Redoutable'ın borda tarafına doğru yöneldi. Bunun üzerine Redoutable'dan Victory'ye doğru ateş açılmaya başladı (Baines, 1817: 501). Birkaç dakika sonra İngiliz gemilerinden Temeraire de Victory'nin yanına gelerek Redoutable'a doğru ateş etmeye başladı (Holme,

⁵⁴ Yukarıdaki tasvir Trafalgar Savaşı'nın başlangıcını güneydoğu yönlü olarak resmetmektedir. Müttefik hattına doğru yaklaşan İngiliz savaş gemileri rakamlarla gösterilmiştir. Rüzgârın estiği iskele tarafında yer alan İngiliz gemileri: 1. Victory, 2. Temeraire, 3. Neptune, 4. Britannia, 5. Leviathan, 6. Conqueror, 7. Agamemnon, 8. Ajax, 9. Orion, 10. Minotaur, 11. Spartiate, 12. Africa. Rüzgârdan korunaklı sancak tarafında yer alan İngiliz gemileri: 13. Royal Sovereign, 14. Belleisle, 15. Mars, 16. Tonnant, 17. Bellerophon, 18. Achille, 19. Polyphemus, 20. Revenge, 21. Swiftsure, 22. Defiance, 23. Thunderer, 24. Defence, 25. Colossus, 26. Prince, 27. Dreadnought. Fırkateyn ve diğer küçük gemiler: 28. Euryalus, 29. Pickle-Schooner, 30. Sirius, 31. Naiad, 32. Phoebe, 33. Entreprenante. Müttefik savaş gemileri ise alfabetik olarak belirtilmiştir. Fransız gemileri koyu renkli, İspanyol gemileri ise açık renkli gemi şeklinde gösterilmiştir. Ön cephede yer alan Müttefik gemileri: a. Neptune (İspanyol), b. Scipion (Fransız), c. San Augustino (İspanyol), d. Formidable (Fransız), e. El Rayo (İspanyol), f. Mont Blanc (Fransız), g. San Francisco d'Asis (İspanyol), h. Duguay Trouin (Fransız), i. Heros (Fransız), k. Santissima Trinidad (İspanyol), l. San Juste (İspanyol), m. Bucentaure (Fransız), n. Redoutable (Fransız), o. Neptune (Fransız), p. San Leandro (İspanyol), q. Indomptable (Fransız), r. Santa Anna (İspanyol), s. Fougueux (Fransız), t. Monarca (İspanyol), v. San Ildefonso (İspanyol), w. Pluton (Fransız), x. Intrepide (Fransız), y. Argonauta (İspanyol). Arka hatta yer alan Müttefik gemileri: A. Berwick (Fransız), B. Achille (Fransız), C. Bahama (İspanyol), D. San Juan Nepomuceno (İspanyol), E. Algesiras (Fransız), F. Argonaute (Fransız), G. Swiftsure (Fransız), H. Principe d'Asturias (İspanyol), I. L'Aigle (Fransız), K. Montanez (İspanyol). Fırkateyn ve diğer küçük gemiler: L. Hermione (Fransız), M. Rhine (Fransız), N. Themise (Fransız), O. Argus (Fransız), P. Hortense (Fransız), Q. Furet (Fransız), R. Corneille (Fransız), S. Flora (İspanyol), T. Mercurio (İspanyol). UK, NMM, PAD5732. Trafalgar Savaşı'yla ilgili benzer tasvirler için bkz. UK, NMM, PAF4743; PAD4051; PAD5715; PAH4825; PAI8830; PAI8831.

1905: 383). Ardından Victory biraz ilerledi ve Bucentiure'nin arkasından geçerek sancak tarafına doğru döndü. Amiral'in eski rakibi Santisima Trinidad'a yaklaşarak duran Victory, Müttefik gemilerine yoğun şekilde ateş etmeye devam etti (Baines, 1817: 501).

Muharebenin bu ilk safhasında Amiral kâtipi Scott, Kaptan Hardy ile konuşurken isabet eden bir top mermisi nedeniyle hayatını kaybetti (Southey, 1906: 257). Oradakiler Scott'ın cansız bedenini Nelson görmeden önce taşımak istediler. Ancak bu olay Nelson'un dikkatinden kaçmadı. *"Bu ölen talihsiz, Scott mı?"* diye sordu (Clarke and McArthur, 1810: 671). Scott'ın yerini ise muhasebeci yardımcısı aldı. Ancak sadece birkaç dakika sonra o da aynı akıbete uğradı. Bir top güllesi o kadar yakınından geçti ki kendisine değmemesine rağmen ölümüne neden oldu. Onun da cansız bedeni aynı şekilde aşağıya taşındı. Müttefikler bu sırada gerçekten de çok yoğun bir şekilde Victory üzerine top atışında bulunuyorlardı.⁵⁵ Nitekim kısa bir süre sonra bir top güllesi pruvadaki prasyaya çarpıp parçaladı ve sekerek o sırada güvertede yürüyen Nelson ile Hardy'nin arasından geçti. Topun çarpmasının etkisiyle ahşap yüzeyden kopan tahta parçaları bu ikilinin üzerine yağmaya başladı. İsabet eden kıymıklar Hardy'nin ayağından yaralanmasına neden oldu. Yara almadan kurtulan Nelson ise, *"Bu çok hararetili bir iş, Hardy!"* diyebildi (Barker, 1836: 460; Holme, 1905: 380-381).

Bu sırada Müttefik gemilerinden ve özellikle de Redoutable'dan Victory üzerine yoğun şekilde tüfek atışı yapıyordu.⁵⁶ Koramiral Nelson, Saat 13.15 civarında çatışmaların oldukça şiddetli olduğu bir sırada Kaptan Hardy ile güvertede konuşurken sol göğsünün omzuna yakın olan üst tarafından vuruldu.⁵⁷ Kurşun apoletin içerisinden girip oldukça derine saplandı. Güvertenin Kâtip Scott'ın kanıyla kaplı kısmına, yüzünün üstüne doğru sert bir şekilde düştü. Hardy sadece birkaç adım yanındaydı. Nelson, kaptanına, *"Sonunda yapacaklarını yaptılar, Hardy!"* dedi. Oldukça ılımlı bir insan olarak tanınan (Watt and Hawkins, 2016: 68) Hardy'nin, *"Umarım öyle değildir."* temennisine karşılık ise, *"Evet, sırt kemiğim vuruldu."* cevabını verdi (Clarke and McArthur, 1810: 671-672; Russell, 1890: 291).

Nelson'un vurulma anı.⁵⁸

Yaralı Amiral revire taşınmak üzere yattığı yerden hemen kaldırıldı. Ama vurulan sadece o değildi. Bu yoğun ateş sonucunda yaralanan birçok subay ve yaklaşık kırk kadar tayfa da ardı ardına revire götürüldü (Clarke and McArthur, 1810: 672; Baines, 1817: 502; Mahan, 1897: 388-389). Nelson, kendisini revire götüren denizcilerin kollarındayken, Victory'nin alışılmamış şekilde gevşek olan yeke

⁵⁵ Burun buruna yapılan çarpışmalarda gemiler arası mesafenin çoğunlukla 45 metrenin altında olduğu düşünülürse çoğu top atışının hedefini bulduğunu söyleyebiliriz (Adkin, 2005: 7).

⁵⁶ (Barker, 1836: 463). Bu dönemde denizciler, düşman gemisine asker çıkarmak ya da kendi gemilerini ele geçirilmekten korumak amacıyla yakın çarpışmalarda çok çeşitli silahlar kullanıyorlardı (Fremont-Barnes, 2005a: 61).

⁵⁷ UK, TNA, ADM, 51/4514 (part 4-131v-3); UK, TNA, ZJ, 1/114 (1365-7); *The London Gazette Extraordinary*, November 6, 1805; *The Times*, November 7, 1805; *Morning Chronicle*, November 7, 1805; *The Edinburgh Gazette*, November 8-12, 1805.

⁵⁸ UK, NMM, BHC0552.

halatlarını fark etti ve halatların gergin hale getirilmesini emretti. Şüphesiz bu durum mesleki heyecanının hâlâ devam ettiğini gösteriyordu.⁵⁹

Birçoğu ölmek üzere olan çok sayıdaki tayfa nedeniyle revirin iç kısmına nakledilmekte zorluk çekilen Nelson, giriş tarafında bulunan bir yatağa yatırıldı (Southey, 1906: 260). Kendisiyle ilgilenmesi için de hemen geminin cerrahı William Beatty çağrıldı.⁶⁰ Nelson, yanına gelen Beatty'ye, "Benim için hiçbir şey yapamazsın. Kısa bir zamanım kaldı; sırtım vuruldu." dedi.⁶¹ Gerçekten de Nelson'un yarası ölümcül görünüyordu⁶² ve kan kaybı da hızla devam ediyordu. Nitekim yattığı yerin alt tarafı kısa zamanda çok miktarda kanla doldu. Bu durumun etkisiyle aşırı susuzluk hisseden Nelson'a Doktor Scott tarafından limonata verildi.⁶³ Nelson ise Scott'a, zamanının tükendiğini bir kez daha belirtti ve ardından kısık bir sesle Emma Hamilton ile kızı Horatia'yı ülkesine emanet ettiğini söyledi. Bu arada Nelson'un kıyafetleri dikkatli bir şekilde çıkarıldı. Yarayı muayene eden Beatty, merminin yerini⁶⁴ bulmaya çalışarak çok fazla acıya neden olmayacağı konusunda Nelson'a güvence verdi. Merminin göğüs tarafından girdiği görülüyordu. Nelson ise sırt kemiğinin vurulduğundan emindi. Bunun üzerine Beatty Nelson'un sırtını da tetkik etti ancak sırt tarafında dışarıdan görünen bir yaralanma söz konusu değildi. Vücudunun alt kısmını hissetmediğini söyleyen Nelson, sırtında şiddetli ağrı hissediyor ve nefes almakta da zorluk çekiyordu. Tüm bu emareler ve özellikle de durdurulamayan hızlı kan kaybı Nelson'un durumunun umutsuz olduğunu gösteriyordu. Bu sırada Victory'nin mürettebatından sevinç sesleri gelmeye başladı. Bu durumun nedenini soran Nelson'a, yan tarafta yaralı bir şekilde yatan Deniz Yüzbaşı Pasco, düşman gemilerinden birisinin daha ele geçirilmiş olabileceğini söyledi. Bu gelişme karşısında ölmekte olan Nelson'un yüzünde memnuniyet ifadesi belirdi (Beatty, 1808: 37-39; Clarke and McArthur, 1810: 673-674; Baines, 1817: 502).

⁵⁹ UK, TNA, ZJ, 1/114 (1365-7); *The London Gazette Extraordinary*, November 6, 1805; *The Times*, November 7, 1805; *Morning Chronicle*, November 7, 1805; *The Edinburgh Gazette*, November 8-12, 1805.

⁶⁰ Nelson'un son anlarında yanında bulunan Beatty, şahit olduğu olayları daha sonra kitap haline getirdi. Bkz. (Beatty, 1808).

⁶¹ (Beatty, 1808: 36). Şiddetli çarpışmalar nedeniyle gemilerin revirleri oldukça kalabalıktı ve doktorlar tüm hastalarla ilgilenmekte oldukça zorluk çekiyorlardı. Bu yaralılardan birisi daha 17'sinde bulunan Price adlı genç bir deniz subayı idi. Muharebe sırasında bacaklarının dizlerine kadar olan alt kısmı kopmuştu. O sırada doktorlar bu gençle ilgilenmek için vakit bulamadılar. Genç ise bir bıçak çıkardı ve soğukkanlılıkla bacağının ucundan bir parça et kesti. Cerrah tedavisi için Price'la ilgilenmeye başladığında, bacağının dizinden üstündeki kısmının da mutlaka kesilmesi gerektiğini kendisine söyledi. Operasyon sırasında ise Price, "Bu hiçbir şey değil, on kat daha kötü olacağını düşünmüştüm." dedi. *The Times*, November 7, 1805.

⁶² *Morning Chronicle*, December 9, 1805.

⁶³ Susuzluk hissini gidermek için Nelson'a bundan sonrasında da sık sık limonata, şarap ve su verilmeye devam edildi (Beatty, 1808: 39).

⁶⁴ Beatty, Nelson'un ölümüne neden olan mermiyi ancak otopsi sırasında çıkarabildi. Söz konusu mermi, Kral IV. William tarafından 1831 yılında şövalye payesi verildiği sırada Beatty'ye hediye edildi (Robson, 2014: XIX).

Nelson'un son anları.⁶⁵

Ancak savaş İngilizler açısından kolay geçmiyordu. Nitekim çatışmalar sırasında birçok İngiliz gemisi, iki Müttefik gemisi tarafından aynı anda saldırıya uğradı. Bunların arasında Temeraire, bir yandan İspanyollar diğer yandan Fransızlar tarafından sıkıştırıldı. Çifte saldırı özellikle geminin arka güvertesinde yoğunlaştı. Buradan gemiye çıkan Müttefik askerleri öncelikle İngiliz sancağını yırtıp kendilerininkini astılar. Ancak bu olay İngilizlerin maneviyatlarının artmasına neden oldu. Temeraire'nin mürettebatı, şiddetli bir mücadelenin ardından güverteyi düşmandan temizlemeyi ve Müttefiklerin bayrağını hızlı bir şekilde söküp tekrar İngiliz sancağını yukarı çekmeyi başardı.⁶⁶

Bu sıralarda Müttefiklerin güney yönlü olarak konum alan keşif kolunun önde gelen beş gemisiyle, başta Victory olmak üzere İngiliz gemileri karşı karşıya geldi.⁶⁷ Kaptan Hardy, yaralı komutanı yalnız bırakmak istemese de bu şartlar altında revirde oldukça kısa bir süre kalabildi. Derhal Victory'nin güvertesine çıkan Hardy bir süre geri de gelemeyi. Bu durum Nelson'un kaptanı ile ilgili endişelerinin artmasına neden oldu. Şiddetli çatışmalar nedeniyle ancak bir saat on dakika sonra revire uğrayabilen Hardy, hem kendisiyle hem de savaşın gidişatıyla ilgili Yaralı Amiral'in merakını giderdi (Beatty, 1808: 39-41). "Savaş nasıl gidiyor?" diye soran Nelson'a, on iki ila on dört geminin⁶⁸ sancağının indirildiği müjdesini verdi. Ayrıca Müttefik gemilerinden 5 tanesinin Victory üzerine saldırmak niyetiyle yönlerini değiştirdiğinden, kendisinin ise yeni gelen İngiliz gemilerini Victory'nin etrafına çağırdığından bahseden Hardy, korkulacak bir şey olmadığını ve tam başarı sağlayacaklarından hiç şüphesi bulunmadığını söyledi. Kısa bir süre sonra da revirden ayrılarak yeniden güverteye çıktı. Bu sırada Beatty, ölmek üzere olan Amiral'in yanına kontrol için tekrar geldi. Nelson ise, "Benim için hiçbir şey yapamazsın... Göğsümde yükselen birşey yakında gitmiş olacağını söylüyor. Tanrıya şükürler olsun, vazifemi yerine getirdim. Ağrım çok dayanılmaz, içten bir şekilde özgür bırakılmayı diliyorum." diyebilirdi. Aradan kısa bir süre geçtikten sonra Victory'den yapılan atışlar kesildi (Beatty, 1808: 41-45; Clarke and McArthur, 1810: 674-676; Baines, 1817: 502-503; Barker, 1836: 466-468; Southey, 1906: 260-261). Bu durum İngilizler açısından önemli bir zafer kazanıldığına habercisiydi.

İngilizler, daha savaşın başında Müttefiklerin savunma hattını birçok yerinden bölmeye muvaffak olmuşlardı. Bundan sonra yaşanan çatışmalar ise oldukça sert geçti.⁶⁹ Aslında Müttefik askerleri cesaretle savaştılar. Ancak İngilizlerin uyguladıkları taktik ve şiddetli hücumlar karşısında mukavemet göstermekte oldukça zorlandılar. Saat 15.00 sıralarında İngiliz Donanması'nın başarısı artık şüphe götürmez hale geldi. Müttefiklerin savunması tamamen çöktü ve birçok Müttefik gemisi İngilizlere teslim olmak zorunda kaldı. Amiral Gravina ise, 10 yelkenli gemiyle beraber rüzgârdan mahfuz tarafta Cadiz'e doğru duran fırkateynlere katıldı. Geride kalanlar İngilizlerin eline geçti. Sonuçta Kraliyet Donanması kesin ve büyük bir zafer elde etti.⁷⁰

⁶⁵ UK, NMM, PAD5696. Arthur William Devis tarafından çizilen 1807 tarihli bu resmin diğer kopyaları için bkz. UK, NMM, PAD4093; PAD5701; PAD5745; BHC2894.

⁶⁶ UK, TNA, ZJ, 1/114 (1365-7); *The London Gazette Extraordinary*, November 6, 1805; *The Times*, November 7, 1805; *Morning Chronicle*, November 7, 1805; *The Edinburgh Gazette*, November 8-12, 1805. Temeraire'in ele geçirilmesi hakkında geniş bilgi için bkz. (Willis, 2010).

⁶⁷ UK, TNA, ZJ, 1/114 (1365-7); *The London Gazette Extraordinary*, November 6, 1805; *The Times*, November 7, 1805; *Morning Chronicle*, November 7, 1805; *The Edinburgh Gazette*, November 8-12, 1805.

⁶⁸ Times gazetesine göre Hardy on beş geminin ele geçirildiğini söyledi. Bkz. *The Times*, November 7, 1805.

⁶⁹ Bu şiddetli çarpışmalar sırasında oldukça şaşırtıcı pek çok olay da yaşandı. Mesela isabet eden bir atış sonucunda bir adamın vücudu ikiye bölündü ve üst bedeni denize düştü. Olayın garip olan tarafı ise kopmuş olan bacaklarının güvertede ayakta durur vaziyette kalmış olmasıydı. *The Times*, November 7, 1805.

⁷⁰ UK, TNA, ZJ, 1/114 (1365-7); *The London Gazette Extraordinary*, November 6, 1805; *The Times*, November 7, 1805; *Morning Chronicle*, November 7, 1805; *The Edinburgh Gazette*, November 8-12, 1805.

Savaşın sonucunun belli olduğu sırada Hardy, Deniz Yüzbaşısı Hills'i, Nelson'un durumunu haber vermek üzere Koramiral Collingwood'a gönderdi⁷¹ ve ardından hemen revire döndü. Ölmekte olan başkomutanın ellerini tutarak en az 14-15⁷² düşman gemisinin ele geçirildiğini haber verdi ve kazandıkları kesin zafer için kendisini tebrik etti. Bu haberden oldukça memnun olan Nelson'un aklı donanmanın güven altına alınmasındaydı. Bu nedenle Hardy'den hemen demir atmasını istedi.⁷³ Bu sırada Nelson'un durumu oldukça kötüydü. Son anlarında Hardy'nin elini tuttu ve bir kez daha göremeyeceğini düşündüğü samimi arkadaşıyla son kez kalpten bir şekilde vedalaştı. Nelson'un ağrısı artıyordu ve giderek konuşamaz hale geldi. Zorlukla son sözlerini söyleyebildi, "Vazifemi yaptım, bunun için Tanrı'ya şükürler olsun." Ardından 16.30 civarında 47 yaşında gözlerini bir daha açmamak üzere kapadı.⁷⁴

5. Savaş Sonrası Gelişmeler

İngiliz denizcilerin tecrübeleri, soğukkanlı tutumları ve Nelson'un planının⁷⁵ tam olarak hayata geçirilebilmesi bu kritik savaşın neticesi üzerinde belirleyici bir rol oynadı.⁷⁶ Savaşın sonucunda İngilizlerin toplam kayıpları 423 ölü ile 1.164 yaralıdan ibaretti.⁷⁷ Ölenlerin arasında kaptanlardan George Duff ile John Cooke da bulunuyordu. Ayrıca Müttefiklerin 19 gemisi de İngilizlerin eline geçti. Bunlardan ikisi olan 140'lık Santisima Trinidad ve 112'lik Santa Anna birinci sınıf gemilerdi.⁷⁸ Bunlar üç amiral sancağı taşıyordu: Koramiral Villeneuve, Koramiral Don Ignatio Maria D'Aliva ve İspanyol Koramiral Don Baltazar Hidalgo Cisneros.⁷⁹

Ele geçirilen gemilerde bulunan yirmi bin civarında Fransız ve İspanyol komutan ve asker İngilizlere esir düştü (Jervis, 1867: 613). Bunlar arasında Başkomutan Kormiral Villeneuve de bulunuyordu.⁸⁰ Esir komutan İngiltere'ye gönderildi ancak bir süre sonra Fransa'ya dönmesine izin

⁷¹ Nelson'un ölümünün ardından donanmanın sevk ve idaresi Koramiral Collingwood'a geçti. UK, TNA, ZJ, 1/114 (1365-7); *The London Gazette Extraordinary*, November 6, 1805; *The Times*, November 7, 1805; *Morning Chronicle*, November 7, 1805; *The Edinburgh Gazette*, November 8-12, 1805. Nitekim Collingwood, ölüm tarihi olan 7 Mart 1810'a kadar Akdeniz başkomutanlığı görevini sürdürdü (Robson, 2014: 165).

⁷² *Morning Chronicle* gazetesine göre Hardy, 19 düşman gemisinin ele geçirildiğini söyledi. Bkz. *Morning Chronicle*, December 9, 1805. Ancak Nelson'un yanında bulunan ve bu konuşmaya şahit olan Beatty, Hardy'nin o sırada tam olarak kaç geminin ele geçirildiğini bilmesinin mümkün olmadığını ama en az 14-15 geminin teslim alındığından şüphesi bulunmadığını belirtmiştir. Bkz. (Beatty, 1808: 46-47).

⁷³ Nelson'un bu emrini unutmayan Hardy, baronet (barondan aşağıda olan asalet unvanı) payesi aldığı zaman kendisinden arması için bir vecize seçmesi istenildiğinde Nelson'un "Anchor, Hardy, anchor!" sözlerini tercih etti (Fitchett, 1902: 296).

⁷⁴ UK, TNA, ADM, 55/91 (193); (Beatty, 1808: 46-51). Ayrıca bkz. (Clarke and McArthur, 1810: 677-678; Baines, 1817: 503; Guizot and Witt, 1900: 125-126).

⁷⁵ Nelson'un orijinal sayılabacak taktiklerinin dışında, 1660-1815 arası dönemde deniz savaş tekniklerinde çok büyük bir gelişimin olmadığını söyleyebiliriz (Dull, 2009: 6).

⁷⁶ Savaşın kazanılmasında İngiliz deniz subayları için ideal bir model olan Nelson'un temsil ettiği savaşa ruhu elbette çok önemli bir faktördü. Ancak belirtmek gerekir ki İngilizlerin rakip donanmalar karşısında üstünlük kurmasında, donanmanın stratejik önemini iyi anlayan İngiliz politikacılarının ve devlet adamlarının da payı büyüktü (Naval Leadership, 2012: 17). Ayrıca İngiliz gemi tasarımı, topçuluk tekniği ve denizcilik bilgisindeki gelişmeler Kraliyet Donanması'nın XIX. yüzyıl başlarında olgunluk dönemine ulaşmasını sağlayan faktörlerdi (Fremont-Barnes, 2007: 6).

⁷⁷ UK, NMM, PAD5713. Bazı gemilerdeki İngiliz kayıpları şöyleydi: Royal Sovereign 47 ölü, 94 yaralı; Dreadnought 7 ölü, 26 yaralı; Mars 29 ölü, 69 yaralı; Bellerophon 27 ölü, 123 yaralı; Minotaur 3 ölü, 22 yaralı; Revenge 28 ölü, 51 yaralı; Leviathan 4 ölü, 22 yaralı; Ajax 2 ölü, 9 yaralı; Defence 7 ölü, 29 yaralı; Defiance 17 ölü, 53 yaralı. *The London Gazette*, November 12-16, 1805; *The Edinburgh Gazette*, November 15-19, 1805.

⁷⁸ Bu dönemde İngiliz Donanması'nda birinci sınıf (100-120 top) 10, ikinci sınıf ise (90-98 top) 19 savaş gemisi mevcuttu (Tracy, 1999: 1-2).

⁷⁹ UK, NMM, PAD5713; UK, TNA, MPI 1/536; ZJ, 1/114 (1365-7); *The London Gazette Extraordinary*, November 6, 1805; *The Times*, November 7, 1805; *Morning Chronicle*, November 7, 1805; *The Edinburgh Gazette*, November 8-12, 1805.

⁸⁰ UK, TNA, ZJ, 1/114 (1365-7); *The London Gazette Extraordinary*, November 6, 1805; *The Times*, November 7, 1805; *Morning Chronicle*, November 7, 1805; *The Edinburgh Gazette*, November 8-12, 1805.

verildi. Fransız Hükümeti'nin iddiasına göre askerî mahkemenin sonucunu beğenmeyerek Paris yolundayken intihar etti. Southey'e göre ise, Trafalgar yenilgisini hiçbir zaman tanımayan Napolyon'un hiddetli politikalarından kendisinin de nasibini almış olmasına inanmak için her türlü sebep mevcuttu (1906: 266). Villeneuve'nin dışında İngilizlere esir düşen bir başka önemli isim Müttefik gemilere bindirilen birliklerin komutanı General Contamin oldu (Baines, 1817: 506). Yine bir başka önde gelen komutan İspanyol Tümamiral Aliva ise çatışmalar sırasında aldığı yaralar nedeniyle hayatını kaybetti.⁸¹ İngilizlere esir düşen yaralı İspanyollara gelince, bunlar, uygun bir şekilde mübadele edilinceye kadar tekrar hizmete alınmayacaklarına dair alınan güvence üzerine kıyıya gönderildiler. Buna karşılık İspanyollar da cömert bir hisle hastanelerini yaralı İngiliz denizciler için kullandırmayı teklif ettiler (Southey, 1906: 266).

İngilizler açısından bu zafer oldukça karlı neticelenmiş görünüyordu. Ancak savaştan sonra tüm İngiliz Donanması'nın oldukça riskli bir durumda kaldığı da bir gerçektir. Zira İngiliz gemilerinin hepsi çatışmalarda ciddi anlamda zarar gördü. Pek çoğunun direği kırıldı. Collingwood, demir atmaya hazırlanmaları için sinyal verdiğinde sadece birkaç gemi demir atabildi. Çünkü çoğunun halatları vurulmuştu. Bu zor duruma rağmen İngiliz Donanması geceyi korunaklı bir şekilde atlatmayı başardı.⁸²

Ancak İngilizlerin iyi giden şansları kısa bir süre sonra dönmeye başladı. Ekim ayının 22'sinde, yani savaşın ertesi günü sabahleyin hava koşulları oldukça kötüleşti. Güneyden çok güçlü bir rüzgâr esmeye başladı. Bununla beraber İngiliz subay ve tayfalar gemilerin kontrolünü kaybetmedi. Ele geçirilen 13-14 kadar savaş gemisi Collingwood'un emri doğrultusunda gemilerin buluşma yeri olarak belirlenen batıya, Neptune'nün yedeğinde götürülen Royal Sovereign'in⁸³ etrafına doğru çekildi. Ama ayın 23'ünden itibaren hava koşulları daha da kötüleşti. Fırtına şiddetlendi ve deniz de oldukça kabardı. Nitekim ele geçirilen gemilerin çoğunun halatları koptu ve bunlardan bazıları karanlık ve fırtınalı gecede denize doğru sürüklendi. Bazıları ise battı. Trafalgar'da demir atmış direkleri kırık olan 4 gemi ise muhafaza edilebildi.⁸⁴ İngilizlerin elinde kalanlar 74'lük İspanyol gemilerinden San Ildefonso, San Juan Nepomuceno ve Bahama ile yine 74'lük Fransız gemisi Swiftsure'du. Fransız gemilerinden 84'lük Indomptable, 80'lik Bucentaure ile 74'lüklerden Fougueux, Berwick, Aigle, Intrepide ve Redoutable ise aldıkları ağır hasarlar nedeniyle kullanılamaz hale geldi. Aynı şekilde İspanyol gemilerinden 140'lık Santissima Trinidad, 100'lük El Rayo, 84'lük Neptuno, 80'lik Argonauta ile 74'lüklerden Monarca, San Francisco d'Asis ve San Augustino battal hale geldi (Baines, 1817: 505). Başta Trinidad olmak üzere bu durumda olan gemilerin çoğu tekrar düşmanın eline geçme ihtimali göz önünde bulundurularak Collingwood'un emriyle batırıldı. Achille adlı 74 topluk Fransız gemisi ise teslim olduktan bir süre sonra alev almış ve infilak etmişti.⁸⁵ Achille ile birlikte İngilizler, ellerine geçen toplam 15 gemiyi kaybetti.

Muharebenin sonlarına doğru İngilizlerin elinden kaçmayı başarıp Cadiz'e gidebilen Fransız

⁸¹ UK, TNA, ZJ, 1/114 (1365-7); *The London Gazette Extraordinary*, November 6, 1805; *The Times*, November 7, 1805; *Morning Chronicle*, November 7, 1805; *The Edinburgh Gazette*, November 8-12, 1805.

⁸² UK, TNA, ZJ, 1/114 (1365-7); *The London Gazette Extraordinary*, November 6, 1805; *The Times*, November 7, 1805; *Morning Chronicle*, November 7, 1805; *The Edinburgh Gazette*, November 8-12, 1805.

⁸³ Royal Sovereign adlı İngiliz gemisi, ana direğini kaybetmişti. Pruva direği ise sallantıdaydı. Koramiral Collingwood, savaş devam ederken Euryalus'u yanına çağırdı ve onunla sinyal verdi. Kaptan Blackwood, bu konuda oldukça dikkat gösterdi. Savaştan sonra Collingwood, bayrağını Euryalus'a astı. Bu sayede daha kolay bir şekilde haberleşebilecek, emirlerini iletebilecek ve gemileri toplayabilecek. Royal Sovereign'i ise yedeğe alıp denize doğru çekti. UK, TNA, ADM, 51/4514 (part 4-131v-3); ZJ, 1/114 (1365-7); *The London Gazette Extraordinary*, November 6, 1805; *The Times*, November 7, 1805; *Morning Chronicle*, November 7, 1805; *The Edinburgh Gazette*, November 8-12, 1805.

⁸⁴ UK, TNA, ZJ, 1/114 (1365-7); *The London Gazette Extraordinary*, November 6, 1805; *The Times*, November 7, 1805; *Morning Chronicle*, November 7, 1805; *The Edinburgh Gazette*, November 8-12, 1805.

⁸⁵ Geminin içerisindeki iki yüz kadar asker kurtarma kayıkları sayesinde hayatlarını muhafaza edebildiler. UK, TNA, ZJ, 1/114 (1365-7); *The London Gazette Extraordinary*, November 6, 1805; *The Times*, November 7, 1805; *Morning Chronicle*, November 7, 1805; *The Edinburgh Gazette*, November 8-12, 1805.

gemileri 112'lik Principe d'Asturias ile 74'lüklerden Algeziras, Pluton, Argonaute ve Heros adlı gemilerdi. Bunlardan sadece Heros kullanılabilir durumdaydı. Diğerleri oldukça ciddi hasar almıştı. İspanyol gemilerinden ise 112'lik Santa Anna, 84'lük Neptune, 74'lüklerden Montanez ile San Juste ve ayrıca 64'lük San Leandro Cadiz'e doğru kaçabildi. Bunlardan da sadece Neptune ile Montanez kullanılabilir durumdaydı. Bunların dışında Fransız gemilerinden 80'lik Formidable ile 74'lüklerden Mont Blanc, Scipion ve Duguay Trouin adlı Fransız gemileri güneye doğru kaçmayı başardı. Tuğamiral Dumanoir'ın kumandasındaki bu dört gemi, kısa bir aranın ardından, diğer Müttefik gemilerin kaderini paylaştı. 2 Kasım gecesi Tuğamiral Richard Strachan, 4 savaş gemisi ve 3 fırkateynle Ferrol tarafında seyrederken Trafalgar'dan kaçan söz konusu gemilere tesadüf etti ve derhal bunların peşine düştü. Ayın dördünde öğleye doğru Fransız Amiral, kendisini kaçınılmaz olarak muharebenin içerisinde buldu. Yaklaşık üç buçuk saat süren çarpışmadan sonra Fransızlar teslim olmak zorunda kaldı.⁸⁶ İngilizlerin eline geçen 4 gemi ise hâlâ kullanılabilecek durumdaydı. Ancak söz konusu gemilerdeki katliamın boyutu gerçekten büyüktü. Buna karşılık İngilizlerin kayıpları sadece 24 ölü ve 111 yaralıdan ibaretti.⁸⁷

6. Savaşın Yankıları

Zaferin haberi Londra'da buruklukla karışık sevinçle karşılandı. Hem Avam Kamarası hem de Lordlar Kamarası, İngilizler açısından oldukça kritik bir öneme sahip bu deniz zaferinin kazanılmasını sağlayan komutan, subay ve erlere karşı teşekkürlerini çeşitli ihsanlarla gösterdi.⁸⁸ En başta İngilizlerin milli kahramanı ve uyguladığı askerî taktiklerle savaşın kazanılmasındaki en büyük rol sahibi Lord Nelson onurlandırılmak istendi. Bu amaçla yakınlarına çeşitli mükâfatlar verilmesi Parlamento'da kabul edildi. Kardeşi William Nelson'a kont unvanı verildiği gibi yıllık 5.000 Pound tahsisat da bağlandı. Ayrıca tüm Nelson ailesine 120.000 Poundu aşmayacak bir meblağ tahsis edilmesine de karar verildi. Bunun 90.000'i bir malikâne ve arazi satın alınması için, 10.000'i ise Earl Nelson'un şahsına verilmek üzere ayrıldı. Kalan 20.000 Pound ise Nelson'un hayatta olan iki kız kardeşi Bayan Bolton ile Matcham arasında paylaştırıldı.⁸⁹ Ayrı yaşadığı karısı Bayan Nelson'a da yıllık 2.000 Pound maaş bağlanması uygun bulundu.⁹⁰ Ayrıca kendisine bir miktar tazminat da verildi.⁹¹ Nelson'un birlikte yaşadığı Emma Hamilton'a ise herhangi bir resmî ödeme yapılmadı. Bununla birlikte Hamilton'a Nelson'un vasiyetinde belirttiği mal varlığı kaldı.⁹² Nelson'un ardından donanmanın sevk ve idaresini ele alan Koramiral Collingwood'a da baron payesi verildi. Ayrıca kendisiyle en yakın iki varisine 2.000 poundluk yıllık

⁸⁶ İngilizlere esir düşen Fransız mürettebatın listeleri için bkz. UK, TNA, High Court of Admiralty (HCA), 32/999; 32/1026; 32/1096; 32/1171.

⁸⁷ *The London Gazette*, November 9-12, 1805; November 11, 1805; *The Edinburgh Gazette*, November 12-15, 1805.

⁸⁸ Avam ve Lordlar Kamarası'nda bu konuda yapılan görüşmeler için bkz. Vote of Thanks to the Navy - HC Deb 28 January 1806 Vol. 6 cc. 97-107; Vote of Thanks to the Navy - HL Deb 28 January 1806 Vol. 6 cc. 75-82.

⁸⁹ Bu konuda III. George tarafından Parlamento'ya gönderilen talimat için bkz. King's Message Respecting the Family of Lord Nelson - HC Deb 12 May 1806 Vol. 7 cc. 106-7. Bu konu hakkında Parlamento'da yapılan görüşmeler için bkz. HC Deb 13 May 1806 Vol. 7 cc. 141-5; HC Deb 16 May 1806 Vol. 7 cc. 248-50.

⁹⁰ HC Deb 01 February 1806 Vol. 6 cc. 117-8. Herhangi bir malın göreceli kıymetinin zaman içerisinde önemli değişiklikler göstermesi nedeniyle Nelson zamanındaki Pound'un değerini tespit etmenin çok kolay olmadığını söyleyebiliriz. Bununla beraber yeni atanmış bir kaptanın XIX. yüzyıl başlarında 200 Pound olan gelirinin XXI. yüzyıl başlarında 290 kat artarak 58.000 Pound'u bulduğunu göz önünde bulundurursak, gerek Bayan Nelson'a gerekse Nelson'un diğer yakınlarına tahsis edilen paraların azımsanmayacak miktarlarda olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz (Rodger, 2005b: XXV; Knight, 2005: XV).

⁹¹ İngiltere'de kocası savaşta ölen hanımlara genellikle eşinin 12 aylık ücretine denk gelecek şekilde bir tazminat ödenirdi. Verilen tazminatın miktarı ölen kişinin rütbesine bağlı olarak değişiklik gösterirdi. Nitekim aynı durumda olan Bayan Nelson'un bu uygulamadan yararlanmak için yaptığı başvuru kabul edildi. UK, TNA, ADM, 106/3028.

⁹² Nelson vasiyetini ilk defa Fransa ile savaşın başladığı 1803 Mayıs'ında hazırladı. Emma Hamilton ve evlilik dışı çocuğu Horatia'nın gelecekleleriyle ilgili endişeleri artarak devam eden Nelson, bu tarihten sonra 8 defa vasiyetine ilavelerde bulundu. Bkz. UK, TNA, PROB 1/22. Trafalgar zaferi nedeniyle kendisine verilecek olan 7.303 Pound da dâhil olmak üzere Nelson'un terekesi için bkz. UK, TNA, Records of the Boards of Stamps, Taxes, Excise, Stamps and Taxes, and Inland Revenue (IR), 59/1.

taahsisat bağlandı.⁹³ Zaferin kazanılmasında pay sahibi olan diğer tüm İngiliz subay ve deniz erlerine ise toplamda 300.000 Pound tahsis edilmesine karar verildi.⁹⁴

Nelson için düzenlenen cenaze töreni ve arabası.⁹⁵

Nelson'un cenazesi⁹⁶ Londra'ya getirildikten sonra Greenwich Hastanesi'ndeki Painted Hall'e taşındı ve 5-7 Ocak tarihleri arasında halkın ziyaretine açıldı. İlk gün on binin üzerinde insan kahramanlarını son yolculuğuna uğurlamak için buraya akın etti. Ayın sekizinde cenaze, halkın yine yoğun şekilde ilgi gösterdiği⁹⁷ resmî bir törenle Whitehall'deki Bahriye Bakanlığı'na, ertesi gün de nihai olarak kalacağı St. Paul's Katedrali'ne⁹⁸ nakledildi.⁹⁹

SONUÇ

Yetmişin üzerinde geminin birbiriyle çarpıştığı ve binlerce topun kullanıldığı Trafalgar Savaşı, yelkenliler çağıının büyük deniz muharebelerinden birisi olarak tarihe geçti. Savaşın önemini belirleyen ise taraflar açısından doğurduğu sonuçlar oldu.

İngilizler, çok değerli bir komutanlarını kaybetme pahasına da olsa, Trafalgar'da kritik bir zafer elde ederek imparatorluklarını Napolyon'un ihtiraslarına karşı muhafaza etmeyi başardılar. Öncelikle İngiliz Adaları'nı işgal tehlikesinden kurtardılar. Dahası Akdeniz'deki ve Doğu'daki varlıklarını güvence altına alarak sömürgelerini hem muhafaza hem de artırma imkânı kazandılar. Gerçekten de İngilizlerin denizlerdeki üstünlüklerini koruyabilmeleri bundan sonraki süreçte İngiliz İmparatorluğu'nun

⁹³ HC Deb 01 February 1806 Vol. 6 cc. 117-8. Ayrıca bkz. (Baines, 1817: 506).

⁹⁴ HC Deb 23 May 1806 Vol. 7 c. 349. Trafalgar'da, Afrika, New York ve Bengal gibi farklı farklı coğrafyalarda doğmuş birçok asker İngiliz Donanması'nda görev aldı. Amiral gemisi Victory'de savaşan gerek İngiliz gerekse farklı milletlerden askerlere yapılan yardımlar için bkz. UK, TNA, ADM, 36/15900 (98v-9).

⁹⁵ Nelson'un cenaze merasiminin resmi için bkz. UK, NMM, PAH7328-7329. Cenaze arabasının resmi için bkz. UK, NMM, PAG6709. Arabanın farklı resimleri için bkz. UK, NMM, GGG0503; GGG0517; PAD3944; PAF4369; PAH 7307; WAL/49/33/1-2. Bu cenaze arabası, Nelson'un tabutunu 9 Ocak 1806'da Whitehall'den St. Paul's Katedrali'ne taşımak için kullanıldı. Arabanın tasarımında, Nelson'un emrindeki Victory adlı savaş gemisinden esinlenildi. Arabanın maliyeti ise 529 Pound'u buldu. UK, TNA, Records of the Lord Chamberlain and other officers of the Royal Household (LC), 2/40 (80v); 2/38/2 (8v). Cenaze töreninin ayrıntıları için bkz. *The London Gazette*, January 14, 1806.

⁹⁶ Cenaze İngiltere'ye getirilene kadar çok miktarda konyağın içerisinde tutularak muhafaza edildi (Beatty, 1808: 62).

⁹⁷ Nelson günümüzde de Batı dünyasında oldukça takdir görmektedir. 2005 yılının Haziran ayında 57 ülkeden 167 gemi ve 300.000 insan Trafalgar Savaşı'nın temsilini izlemek için Portsmouth'da bir araya geldi (Jones and Gosling, 2005: 1). Portsmouth'da sergilenen Nelson'un sancak gemisi Victory de her sene yine ortalama 300.000 insan tarafından ziyaret edilmektedir (Adkin, 2005: 7).

⁹⁸ Nelson'un arkadaşı Collingwood'un cenazesi de aynı yere defnedildi (Robson, 2014: 165).

⁹⁹ *The Times*, January 6-8, 1806; *The Morning Chronicle*, January 10, 1806; *The Glasgow Herald*, January 17, 1806; (Davey, 2016: 108). Londra'da Nelson'un anısına zaferlerini konu alan tiyatro gösterileri de sergilendi. Bkz. *London St James Chronicle Or British Evening Post*, January 11, 1806.

korunmasında ve büyümesinde temel etkenlerden birisi oldu.

Trafalgar Savaşı'nın önemini takdir edebilmek için madalyonun diğer tarafına, yani Fransız ve İspanyol tarihlerine de bakmak gerekir. Alınan yenilgi en başta Fransa'nın ve müttefiki İspanya'nın deniz gücünün oldukça önemsiz bir hale gelmesine neden oldu. Özellikle İspanyol denizciliği açısından bir kırılma yaşandı ve bundan sonraki süreçte donanma büyük oranda küçülerek önemini kaybetti. Nitekim birkaç yüzyıl boyunca denizlerde üstünlük sağlamış ve bu sayede büyük bir sömürge imparatorluğu kurmuş olan İspanya, Koalisyon Savaşları sonrası Amerika'daki sömürge imparatorluğunun çöküşüne engel olamadı.

Trafalgar'ın Fransa için de elbette birtakım olumsuz sonuçları oldu. Evvela bu mağlubiyetin Napolyon açısından büyük bir hayal kırıklığı yarattığını söyleyebiliriz. Zira büyük rakibi İngiltere'ye doğrudan saldırma planı artık ümitsiz hale geldi. Napolyon da İngiltere'nin müttefiklerine yöneldi ve askerî operasyonlarını Avrupa'nın merkezinde yoğunlaştırdı. Nitekim karadaki gücü sayesinde III. Koalisyon, Avrupa için başarısızlıkla son buldu.

Donanmanın kaybı, Napolyon'un İngilizlerin Doğu'daki tüm zenginlik kaynaklarını ele geçirmekle ilgili düşüncesini de boşa çıkardı. Aslında Napolyon, Mısır Seferi'yle İngiltere'yi tüm servet kaynaklarından mahrum bırakmayı daha önce denemişti. Ancak bu planın önüne Nelson komutasındaki İngiliz Donanması çıkmış ve Sefer'in başarısız olmasında büyük rol oynamıştı. Her ne kadar Napolyon, benzer bir durumla karşılaşmamak için gerekli hazırlıkların yapılması konusunda dikkatli davranmış ve bu amaçla çok para ve zaman harcamaktan geri durmamış olsa da bu durum aynı akıbetle karşılaşmasına engel olamadı. Bu sonuç ise zihninde dolaşıp duran dünya hâkimiyeti hayalini suya düşürdü.

KAYNAKÇA

I. Arşiv Belgeleri

A. United Kingdom The National Archives

High Court of Admiralty, 32/999; 32/1026; 32/1096; 32/1171.

London Gazettes, 1/114 (1365-7).

Maps and Plans, 1/536.

Records of the Admiralty, 1/408 (N114); 36/15900 (98v-9); 50/38; 51/4514 (part 4-131v-3); 55/91 (193); 106/3028; 171/1 (131v-2).

Records of the Boards of Stamps, Taxes, Excise, Stamps and Taxes, and Inland Revenue, 59/1.

Records of the Lord Chamberlain and other officers of the Royal Household, 2/38/2 (8v); 2/40 (80v).

Records of the Prerogative Court of Canterbury, 1/22.

B. United Kingdom National Maritime Museum

BHC0552; BHC2894.

D8080.

GGG0503; GGG0517.

PAD3944; PAD4050; PAD4051; PAD4093; PAD4500; PAD5696; PAD5701; PAD5713; PAD5715; PAD5745; PAD5732; PAD5976.

PAF4369; PAF4743; PAF4752.

PAG6695; PAG6709; PAG7067; PAG9025.

PAH4825; PAH 7307; PAH 7328; PAH 7329.

PAI7950; PAI8830; PAI8831.

WAL/49/33/1-2.

C. British Library

Add MS, 37953.

D. United Kingdom Parliament Documents (Hansard)

Commons: HC Deb 28 January 1806 Vol. 6 cc. 97-107; HC Deb 01 February 1806 Vol. 6 cc. 117-8; HC Deb 12 May 1806 Vol. 7 cc. 106-7; HC Deb 13 May 1806 Vol. 7 cc. 141-5; HC Deb 16 May 1806 Vol. 7 cc. 248-50; HC Deb 23 May 1806 Vol. 7 c. 349.

Lords: HL Deb 28 January 1806 Vol. 6 cc. 75-82.

The Parliamentary Register; Or, History of the Proceedings and Debates of the Houses of Lords and Commons: Containing an Account of the Most Interesting Speeches and Motions; Accurate Copies of All the Protests, and of the Most Remarkable Letters and Papers; Together with the Most Material Evidence, Petitions, &c. Laid Before and Offered to the House During the First Session of the Second Parliament of the United Kingdom of Great Britain and Ireland, Being the Seventh Session of the Eighteenth Parliament of Great Britain. (1803). Vol. II, London: Printed for J. Debrett.

II. Gazeteler

The Edinburgh Gazette, Published by Authority, November 8-12, 1805; November 12-15, 1805; November 15-19, 1805.

The Glasgow Herald, January 17, 1806.

The London Gazette (Extraordinary), Published by Authority, November 6, 1805; November 9-12, 1805; November 11, 1805; November 12-16, 1805; January 14, 1806.

London St James Chronicle or British Evening Post, January 11, 1806.

The Morning Chronicle, November 7, 1805; December 9, 1805; January 10, 1806.

The Times, November 7, 1805; January 6-8, 1806.

III. Hatıratlar

Beatty, William, (1808). *An Authentic Narrative of the Death of Lord Nelson (Second Edition)*. London: T. Davison for T. Cadell & W. Davies.

IV. Kaynak, Araştırma ve İnceleme Eserleri

Adkin, Mark, (2005). *The Trafalgar Companion: A Guide to History's Most Famous Sea Battle and the Life of Admiral Lord Nelson (Illustrations by Clive Farmer)*. London: Aurum Press.

Adkins, Roy, (2004). *Nelson's Trafalgar: The Battle That Changed the World*. New York: Penguin Books.

Armaoğlu, Fahir, (2003). 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Baines, Edward, (1817). *History of the Wars of the French Revolution from the Breaking out of the War in 1792 to the Restoration of a General Peace in 1815; Comprehending the Civil History of Great Britain and France during that Period (Vol. I)*. London: Printed for Longman, Hurst, Rees, Orme and Brown.

Barker, Matthew Henry, (1836). *The Life of Nelson Revised and Illustrated, With Original Anecdotes, Notes, Etc.* London: Frederic Shoberl.

Bennett, Geoffrey, (2004). *The Battle of Trafalgar*. South Yorkshire: Pen & Sword Military Classics.

Blake, Nicholas and Lawrence, Richard, (2005). *The Illustrated Companion to Nelson's Navy*. Stackpole Books.

Bonnechose, Emile de, (1910). *France (Vol. IX, Revised and Edited by Fred Morrow Fling)*. Chicago: The H. W. Snow and Son Company.

Clarke, James Stanier and McArthur, John, (1810). *The Life of Admiral Lord Nelson, K. B.; From His Lordship's Manuscripts*. London: Printed by T. Bensley for T. Cadell and W. Davies.

Coleman, Terry, (2002). *The Nelson Touch: The Life and Legend of Horatio Nelson*. London: Bloomsbury.

Corbett, Julian S., (1910). *The Campaign of Trafalgar*. London: Longmans, Green and Co.

Crowe, Eyre Evans, (1868). *The History of France (Vol. V)*. London: Longmans, Green and Co.

Davey, James, (2016). *In Nelson's Wake: The Navy and the Napoleonic Wars*. Yale University Press.

Doe, Helen and Harding, Richard (Ed). (2012). *Naval Leadership and Management, 1650-1950: Essays in Honour of Michael Duffy*. UK: Boydell Press.

- Dull, Jonathan R., (2009). *The Age of the Ship of the Line: The British and French Navies, 1650-1815*. USA: Seaforth Publishing.
- Fevre, Peter and Harding, Richard (Ed). (2000). *Precursors of Nelson: British Admirals of the Eighteenth Century*. London: Chatham Publishing.
- Fitchett, William Henry, (1902). *Nelson and his Captains: Sketches of Famous Seamen*. London: Smith, Elder & Co.
- Fraser, Edward, (1906). *The Enemy at Trafalgar: An Account of the Battle from Eye-witnesses' Narratives and Letters and Despatches from the French and Spanish Fleets*. New York: E. P. Dutton & Co.
- Fremont-Barnes, Gregory, (2005a). *Nelson's Sailors (Illustrated by Steve Noon)*. Oxford: Osprey Publishing.
- _____, (2005b). *Trafalgar 1805: Nelson's Crowning Victory (Illustrated by Christa Hook)*. Oxford: Osprey Publishing.
- _____, (2007). *The Royal Navy 1793–1815 (Consultant Editor Duncan Anderson)*. Oxford: Osprey Publishing.
- _____, (2008). *Victory vs. Redoubtable: Ships of the line at Trafalgar 1805*. Oxford: Osprey Publishing.
- Gardiner, Robert (Ed). (2001). *Nelson against Napoleon: From the Nile to Copenhagen, 1798-1801*. London: Caxton Editions.
- _____, (Ed). (2005). *The Campaign of Trafalgar, 1803-1805*, London: Mercury Books.
- Gleichen, Edward, (1923). *France: The Nations of Today, A New History of the World (Edited by John Buchan)*. London: Hodder and Stoughton.
- Goodwin, Peter, (2000). *Nelson's Victory: 101 Questions and Answers About HMS Victory, Nelson's Flagship at Trafalgar 1805*. Portsmouth: Bloomsbury Publishing, Manuscript Press.
- _____, (2002). *Nelson's Ships: A History of the Vessels in which He Served 1771-1805*. London: Conway Maritime Press.
- _____, (2005). *The Ships of Trafalgar: The British, French and Spanish Fleets, October 1805*. London: Conway Maritime Press.
- _____, (2018). *HMS Victory Pocket Manual 1805: Admiral Nelson's Flagship At Trafalgar*. London, New Delhi, New York, Sydney: Bloomsbury Publishing.
- _____, (2019). *Nelson's Arctic Voyage: The Royal Navy's First Polar Expedition 1773*. London: Bloomsbury Publishing.
- Guizot, M. and Witt, Madame Guizot, (1900). *France (Vol. VI, Translated By Robert Black)*. New York: Peter Fenelon Collier & Son.
- Hattendorf, John B., (2011). *Talking about Naval History: A Collection of Essays*. Newport, Rhode Island: Naval War College Press.
- Hazen, Charles Downer, (1917). *The French Revolution and Napoleon*. New York: Henry Holt and Company.
- Headlam, Cecil, (1913). *The Making of Nations France*. London: Adam & Charles Black.
- Hibbert, Christopher, (1994). *Nelson: A Personal History*. Cambridge, Massachusetts: Perseus Books.
- Holme, Richard H., (1905). *Horatio Nelson: England's Sailor Hero*. London: Walter Scott Publishing Co.
- <https://www.thegazette.co.uk/about>
- James, William, (1837). *The Naval History of Great Britain, From the Declaration of War by France in 1793, to the Accession of George IV (Vol. IV)*. London: Richard Bentley.
- Jervis, William Henley, (1867). *A History of France: From the Earliest Times to the Establishment of the Second Empire in 1852*. New York: Harper & Brothers.
- Jones, Stephanie and Gosling, Jonathan, (2005). *Nelson's Way: Leadership Lessons from the Great Commander (Foreword by N. A. M. Rodger)*. Boston, London: Nicholas Brealey Publishing.
- Knight, Roger, (2005). *The Pursuit of Victory: The Life and Achievement of Horatio Nelson*. New York: Basic

Books.

- _____. (2013). *Britain Against Napoleon: The Organization of Victory, 1793-1815*. London: Penguin Books.
- Konstam, Angus, (2001). *British Napoleonic Ship-of-the-Line New Vanguard (Illustrated by Tony Bryan)*. Oxford: Osprey Publishing.
- _____. (2011). *Horatio Nelson, Leadership, Strategy, Conflict (Illustrated by Peter Dennis)*. Oxford: Osprey Publishing.
- Lambert, Andrew, (2010). *Nelson: Britannia's God of War*. Faber & Faber.
- Lardas, Mark, (2013). *British Frigate vs. French Frigate: 1793–1814*. Oxford: Osprey Publishing.
- Mahan, Alfred Thayer, (1892). *The Influence of Sea Power upon the French Revolution and Empire 1793-1812 (Vol. II)*. Boston: Little, Brown and Company.
- _____. (1897). *The Life of Nelson: The Embodiment of the Sea Power of Great Britain (Vol. II)*. London: Sampson Low, Marston & Company.
- Nicolas, Nicholas Harris (Ed). (1845). *The Despatches and Letters of Vice Admiral Lord Viscount Nelson (The Fifth Volume)*. London: Henry Colburn Publisher.
- Nicolson, Adam, (2005). *Seize the Fire: Heroism, Duty, and Nelson's Battle of Trafalgar*. UK: Harper Collins.
- Oman, Carola, (1950). *Nelson*. London: The Reprint Society.
- Pettigrew, Thomas Joseph, (1849). *Memories of the Life of Vice-Admiral Lord Viscount Nelson (Vol. I)*. London: T. and W. Boone.
- Rasor, Eugene L., (2004). *English/British Naval History to 1815: A Guide to the Literature*. Westport-Connecticut, London: Praeger Publishers.
- Robson, Martin, (2014). *History of the Royal Navy, The Napoleonic Wars*. London: I. B. Tauris.
- Rodger, N. A. M., (2005a). "Nelson and the British Navy: Seamanship, Leadership, Originality". *Admiral Lord Nelson: Context and Legacy (Edited by David Cannadine)*. Hampshire and New York: Palgrave Macmillan, 7-29.
- _____. (2005b). *The Command of the Ocean: A Naval History of Britain 1649-1815*. New York, London: W. W. Norton Company.
- Russell, William Clark, (1890). *Horatio Nelson and the Naval Supremacy of England*. New York and London: G. P. Putnam's Sons.
- Schneid, Frederick C., (2005). *Napoleon's Conquest of Europe: The War of the Third Coalition*. Westport-Connecticut, London: Praeger Publishers.
- Schom, Alan, (1990). *Trafalgar: Countdown to Battle 1803-1805*. UK: Oxford University Press.
- Southey, Robert, (1906). *The Life of Horatio Lord Nelson*. London and New York: J. M. Dent & Co., E. P. Dutton & Co.
- Sugden, John, (2004). *Nelson: A Dream of Glory*. New York: Henry Holt and Company.
- _____. (2012). *Nelson: The Sword of Albion*. London: Bodley Head.
- Tracy, Nicholas, (1999). *The Naval Chronicle: The Contemporary Record of the Royal Navy at War (Vol. III)*. London: Chatham Publishing.
- _____. (2008). *Nelson's Battles: The Triumph of British Seapower*. Barnsley UK: Seaforth Publishing.
- Tucker, Spencer C., (2011). *Battles that Changed History: An Encyclopedia of World Conflict*. Santa Barbara, Denver, Oxford: ABC-CLIO.
- Vincent, Edgar, (2004). *Nelson: Love and Fame*. New Haven & London: Yale University Press.
- Warner, Oliver, (2003). *Nelson's Battles: The Triumph of British Seapower*. S. Yorkshire: Pen and Sword Military Classics.
- Watt, Helen and Hawkins, Anne, (2016). *Letters of Seamen in the Wars with France, 1793-1815*. UK: Boydell Press.

- Willis, Sam, (2008). *Fighting at Sea in the Eighteenth Century: The Art of Sailing Warfare*. UK: Boydell Press.
- _____, (2010). *The Fighting Temeraire: The Battle of Trafalgar and the Ship that Inspired J. M. W. Turner's Most Beloved Painting*. New York: Pegasus Books.
- Winfield, Rif, (2007). *British Warships in the Age of Sail 1714-1792: Design, Construction, Careers and Fates*. South Yorkshire: Seaforth Publishing.